

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და საერთაშორისო
უსაფრთხოების სამაგისტრო საგანმანათლებლო პროგრამის

სტუდენტი

გიორგი არაბული

**ლიბანის პოლიტიკაში კონფესიური ფაქტორების გავლენა
და მისი თავისებურებები რეგიონულ უსაფრთხოებაში**

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია საერთაშორისო
ურთიერთობების მაგისტრის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი მათა კაპანაძე

თბილისი - 2021

ანოტაცია

ლიბანი ახლო აღმოსავლეთის არაბულ ქვეყნებში გამოირჩევა ეთნო-კონფენსიური მრავალფეროვნებით. ლიბანი ასევე ის ერთად-ერთი ქვეყანაა ამ რეგიონში, სადაც კონფენსიები ჩართულნი არიან ამ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. აღსანიშნავია რომ ყველა კონფენსიას თავისი ადგილი და როლი აქვს ლიბანის ხელისუფლებაში. ეს წესად დამკვიდრდა მას შემდეგ რაც ლიბანი დამოუკიდებელი რესპუბლიკა გახდა.

ლიბანის ხელისუფლებაში კონფენსიების ჩართულობა დღემდე საკმაოდ აქტუალურია. იმის მიუხედავად, რომ კონფენსიებს შორის არ არის დაპირისპირება ხელისუფლებისათვის ლიბანში აღნიშნული კონფენსიური მრავალფეროვნება გახდა ამ ქვეყანაში სამოქალაქო ომის მიზეზი. ბოლო წლებში ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში განვითარებული პოლიტიკური კრიზისები მეტ ნაკლებად ლიბანსაც შეეხო. უნდა აღინიშნოს, რომ ლიბანმა ეს პოლიტიკური კრიზისი შედარებით უმტკივნეულოდ აიცილა თავიდან და ქვეყანაში მშვიდობა იქნა შენარჩუნებული. ხაზგასასმელია ის მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ კონფენსიების წარმოდგენა ლიბანის სახელისუფლებო შტოებში კვლავ მკაფიოდაა შენარჩუნებული. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ქვეყნის წინაშეც სერიოზული გამოწვევებია რეგიონში, ლიბანში კონფენსიებს შორის ხელისუფლების გადანაწილება საკმაოდ პოზიტიურად აისახება ლიბანის პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. ეს ხელს უწყობს ამ ქვეყნის მეტ-ნაკლებ სტაბილურობას რეგიონის დანარჩენ ქვეყნებთან შედარებით.

Anotation

“The Influence of Confessional Factors in Lebanese Politics and Its Peculiarities in Regional Security”

Lebanon is one of the most unique Arab country from near East, wichi is actually distinctive ethno-confessional diversity. Lebanon also is the only one country from this region where all the confensions participate political life of that country.

It is noteworthy that all the confessions of the country has their role of Lebanon goverement. This has been established as a rule after Lebanon became independent. Involvement of confention of Lebanon politican power is still relevant till this day. Despite that there is not any controversy between confentions for pover of Lebanon goverement, but actually multi-confessionalism became cause of civil war between Lebanese people. In the recent yars political events of near East touched Lebanon more or less. It should be noted that Lebanon able to avoided that political crisis with less painful and able to maintenance peace in the country. It should be emphasized important circumstance that in the branches of Lebanon goverement is still maintained presentation of confesions. However that Lebabon still has some serius chellenges in this region, Lebanon still got positive political life due to the redistribution of political power between the religious confetions. All this things just make Lebanon more stable country than that other near est countries.

Giorgi Arabuli

სარჩევი

ანოტაცია.....	2
Anotation.....	3
შესავალი	5
თავი I. ლიბანი - დამოუკიდებლობისაკენ მიმავალი რთული გზა და კონფენსიების როლი ამ პროცესში.....	18
1.1. მოკლე ისტორიული რაკურსი	18
1.2. ოსმალეთის იმპერიაში მყოფ ლიბანში კონფენსიური სისტემის ჩამოყალიბება, „ორგანული სტატუსი“	22
1.3. ფრანგული მანდატის პერიოდში კონფენსიების მდგომარეობა ლიბანში ...	32
თავი II. ლიბანის რესპუბლიკის პოლიტიკაში კონფენსიების ჩართულობა და მისი შედეგები	38
2.1. ქვეყნის კონფენსიური მოწყობის პირველი ეტაპი.....	38
2.2. კონფენსიური მმართველობის სისტემის შედეგები ლიბანში.....	42
2.3. ლიბანის ჩართულობა პალესტინა-ისრაელის კონფლიქტში და პალესტინის წინააღმდეგობის მოძრაობის საქმიანობა ლიბანში.....	45
თავი III. ხელისუფლების კონფენსიური სისტემით განაწილებით განოწვეული პრობლემები ლიბანში და მათი ასახვა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე.....	52
3.1. ლიბანის სამოქალაქო ომში სირიისა და ისრაელის ჩართულობა და მისი ასახვა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე.....	52
3.2. პოლიტიკური კრიზისი ლიბანში და საერთაშორისო პოლიტიკური სუბიექტები	57
3.3. სირიის სამოქალაქო ომის ასახვა ლიბანის კონფენსიური მმართველობის სისტემაზე.....	63
დასკვნა	67
გამოყენებული ლიტერატურა	71

შესავალი

თემის აქტუალურობა. საერთაშორისო ურთიერთობებში შუა აღმოსავლეთი ერთ-ერთი ყველაზე დამაბული რეგიონია: აქ მრავალი წლის განმავლობაში ერთმანეთს ეჯახებოდა უდიდესი მსოფლიოს და წამყვანი რეგიონალური სახელმწიფოების ინტერესები.

XXI საუკუნის დასაწყისში ურთიერთკონფენსიური კონფლიქტები სერიოზულ გამოწვევად რჩება ახლო აღმოსავლეთის მრავალი სახელმწიფოსთვის.

მნიშვნელოვანი რგოლი ახლო აღმოსავლეთის XX საუკუნის ბოლო მეოთხედის - XXI საუკუნის დასაწყისის ყველა პროცესებში არის ლიბანი - ქვეყანა, რომელიც სერიოზულ ყურადღებას იპყრობს მისი საგარეო და საშინაო პოლიტიკის გამო. ლიბანის პოლიტიკა ყალიბდება რეგიონული ფაქტორებით, რომლებიც აყალიბებენ პოლიტიკურ რეალობას შუა აღმოსავლეთის უმეტეს ნაწილში. ამავე დროს, ამ ქვეყანას ახასიათებს ინდივიდუალური მიდგომები, რაც მნიშვნელოვნად განასხვავებს ლიბანის პოლიტიკური სისტემას რეგიონალური კოლეგებისგან.

უკიდურესად ჭრელი ეთნო-კონფესიური სიტუაცია არაბულ სამყაროში არ შემოიფარგლება მარტივი „შავი და თეთრი“ სქემებით. მიუხედავად მისი მოკრძალებული სიდიდისა, ლიბანი დიდი სირიის უნიკალური ნაწილია, რომელიც ნათლად ასახავს არაბული მაშრიკის ეთნო-კონფესიური ვითარების სირთულეს. ლიბანის პოლიტიკაში კონფენსიური ფაქტორი ძალიან მნიშვნელოვანია. ცალკეული კონფენსიების ჩართვა ლიბანის პოლიტიკურ ცხოვრებაში უკვე კარგა ხანია საკანონმდებლო დონეზეა მოწესრიგებული. იმავე კონფენსიურმა ფაქტორებმა განაპირობა საკმაოდ ხანგრძლივი სამოქალაქო ომი ლიბანში, რომელიც ამ ქვეყნის ფარგლებს საკმაოდ გასცდა. ლიბანის უნიკალური პოლიტიკური სისტემა დაფუძნებულია კონფენსიონალიზმის

პრინციპზე, ან კონფესიურ-პროპორციულ წარმომადგენლობაზე. ეს უზრუნველყოფილია 1926 წლის კონსტიტუციის 95-ე მუხლით, 1943 წლის ეროვნული პაქტით და 1989 წლის ტაიფის ხელშეკრულებებით, იგი ითვალისწინებს მთავრობის პოსტების თანაბრად განაწილებას ქრისტიანებსა და მუსლიმებს შორის, რაც თითოეულ კონფესიულ თემს მთავარ თანამდებობებს ანიჭებს გარკვეულ კვოტაში.

განსაკუთრებული ვითარება შეიქმნა ლიბანში, სადაც რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში ალავიტებისა და მარონიტების უმცირესობათა თემები სახელმწიფო პირამიდის სათავეში იმყოფებოდნენ და სხვადასხვა რელიგიის მოსახლეობის უმეტესობას დომინირებდნენ. ამ ქვეყანაში ზოგადად დაცული რელიგიური შეთანხმების მიუხედავად, ლიბანის უმცირესობათა თემები მუდმივად ამა თუ იმ ფორმაში განიცდიან ზეწოლას უფრო დიდი მუსულმანური კონფესიებისგან, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ძალთა არსებული ბალანსის გადახედვით. უმცირესობებმა მოახერხეს მუსულმანურ უმრავლესობასთან თანაცხოვრების მექანიზმების შემუშავება, თუმცა, შიდა პოლიტიკური და რეგიონალური ვითარების მუდმივი ცვალებადობის ფონზე, ისინი ხშირად ხვდებიან რეალური საფრთხეების არა მხოლოდ მაღალი სოციალურ-პოლიტიკური სტატუსის დაკარგვის, არამედ ფიზიკური უსაფრთხოების და სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობის გამო.

ლიბანზე ხშირად საუბრობენ მეცნიერები, როგორც ახლო აღმოსავლეთში გაერთიანებული დემოკრატიის მაგალითზე. ეს არის მრავალეთნიკური და პლურ-რელიგიური საზოგადოება, რომელშიც ოფიციალურად აღიარებულია თერთმეტი სექტა (შია, მარონიტი, დრუზი, სუნიტი, ბერძენი მართლმადიდებელი, ბერძენი კათოლიკე, ალავი, სომეხი მართლმადიდებელი, სომეხი კათოლიკე, ევანგელურ-პროტესტანტი და ებრაელი), რომლებიც წარმოდგენილია მთავრობის საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებში, თითოეული სექტის სრული სასამართლო ავტონომიით. ლიბანი შეიცავს ერთ – ერთ ბოლო ქრისტიანულ ანკლავს რეგიონში და რელიგიები თანაარსებობენ ძალიან განსაკუთრებული კონფესიური ინსტიტუციური ჩარჩოებით. ქვეყანაში

ასევე მაღალია თავისუფლების, პლურალიზმისა და სამოქალაქო უფლებების დონე, რაც ბევრად უსწრებს სხვა არაბულ ქვეყნებს. 2011 წლიდან მეზობელ სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომისა და რეგიონალური არეულობის მიუხედავად, ლიბანმა შეძლო სტაბილურობის, შინაგანი უსაფრთხოების და კანონის უზენაესობის შენარჩუნება. მოკლედ, ლიბანი ერთადერთი - თუ არა ერთადერთი - არაბული ახლო აღმოსავლეთის დემოკრატიული ქვეყანაა.

ლიბანი თავისი სპეციფიკური კონფენსიებისადმი მიდგომით გამოირჩევა მთელს რეგიონში. აქედან გამომდინარე ეს ქვეყანა ამ მხრივ ყურადღებას იპყრობს. მისი დამოკიდებულება ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში სხვადასხვა კონფენსიების აქტიურ წარმოჩენაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს არამარტო საკუთრივ ლიბანის, არამედ ზოგადად რეგიონის უსაფრთხოებაზეც. აქედან გამომდინარე თემა აქტუალურია.

თემის მიზნები და ამოცანები

თემის მიზანია აქცენტები იქნას დასმული იმ ძირითად პრინციპებზე, რამაც ხელი შეუწყო ლიბანში არსებულ ყველა წარმოდგენილ კონფენსიას აქტიურად ჩართულობენ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში და გადაენაწილებინათ ადგილები მთავრობაში.

ნაშრომის მიზნის მისაღწევად დასახული ამოცანებია:

- ლიბანში რელიგიური ურთიერთობების განვითარების ძირითადი ტენდენციების შესწავლა, მათ პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე.
- იმის გარკვევა, თუ კონკრეტულად რა ფაქტორებმა განაპირობა ლიბანის მრავალკონფენსიური პოლიტიკური სპექტრის ჩამოყალიბება;
- იმ გარემოებების შესწავლა, თუ რა როლი შეასრულა ამ საქმეში გარე ძალებმა;
- კონფენსიების ლიბანის სახელისუფლებო შტოებში ჩართულობის ეფექტურობის ანალიზი.

საკვლევი კითხვები

- რამ განაპირობა ლიბანის პოლიტიკაში ცალკეული კონფენსიების აქტიური ჩართულობა.

- რამდენად ეფექტურია ლიბანში კონფენსიური პარლამენტარიზმი და კონფენსიური მთავრობა.
- რა გავლენას ახდენს კონფენსიური მმართველობის სისტემა ლიბანსა და რეგიონის ქვეყნების უსაფრთხოებაზე.

თემის ჰიპოთეზა

ლიბანში არსებული კონფენსიების ჩართულობა ქვეყნის მმართველობის სისტემაში ხელს უწყობს ლიბანში დაპირისპირების თავიდან აცილებას ცალკეულ კონფენსიებს შორის და უზრუნველყოფს მშვიდობიანად ცალკეული სახელისუფლებო შტოების გადანაწილებას კონფენსიებში.

კვლევის ობიექტია აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვის არაბული სახელმწიფო - ლიბანის რესპუბლიკა. იგი წარმოიშვა სირიის გეოგრაფიულ და რელიგიურ-კულტურულ გარემოში და, ზოგადად, გაიარა იგივე ისტორიული ეტაპები (მათ შორის ქრისტიანობის გავრცელება, არაბთა დაპყრობები, ჯვაროსნული ლაშქრობები, ოსმალეთში შესვლა, ეგვიპტის ოკუპაცია, საფრანგეთის მანდატების რეჟიმი, დაპირისპირება ისრაელთან, და ა.შ.). მიუხედავად იმისა, რომ ლიბანის თანამედროვე სახელმწიფოებრიობა წარმოიშვა უმცირესობათა კონფესიური თემების, ძირითადად მარონიტების მონაწილეობით, მანდატურ და დამოუკიდებელ სირიაში რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში, სუნიტების უმრავლესობის უცვლელი სამხედრო და პოლიტიკური დომინირება დარჩა. საბოლოოდ სირიის უმცირესობების მკაცრმა პოლიტიკურმა ემანსიპაციამ მათ საშუალება მისცა დაეკავებინათ სახელმწიფოში დომინანტი პოზიციები, მაგრამ აიძულა მათ შემუშავებულიყვნენ სპეციალური მექანიზმები მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის სუნიტურ თემთან, რომელსაც აბსოლუტური დემოგრაფიული უმრავლესობა აქვს.

კვლევის საგანია უმცირესობათა რელიგიური თემები. ამ ნაშრომის კონტექსტში, უმცირესობათა ეთნიკური / კონფესიური თემები ფართო გაგებით ნიშნავს თემებს, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან სუნიტ არაბულ-სუნიტურ მოსახლეობას შუა აღმოსავლეთში, რომლებიც ოსმალეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ დომინანტად თამაშობდნენ სამხედრო-პოლიტიკური, სოციალურ-

ეკონომიკური და კულტურულ-იდეოლოგიური როლი მთლიან რეგიონში. ლიბანის საზოგადოებების არსებობის სხვადასხვა ეტაპზე, უმცირესობები აღმოჩნდნენ როგორც მარგინალურ მდგომარეობაში, ასევე გავლენიანი პოლიტიკური ძალის როლში. მათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ლიბანისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებასთან ურთიერთობის მექანიზმების ფორმირებაში, ეკონომიკური კავშირების ორგანიზებაში, მმართველი რეჟიმების ფუნქციონირებასა და შიდა და გარე გამოწვევებზე პასუხის მისაღებად.

ნაშრომის მეთოდოლოგიური საფუძველი

„თანამშრომლობითი უსაფრთხოების თეორია“ -კონსისტენტური კონცეფცია, რომელიც მოიცავს საერთო საფრთხეების აღიარებას.

გამოვიყენე პოლიტიკური რეალიზმის სკოლის „ძალთა ბალანსის“ თეორიას, რომელიც საშუალებას მოგვცემს უკეთესად გავანალიზოთ არსებული კონფლიქტის არსი და მისი შესაძლო მოგვარების პერსპექტივები.

ნაშრომში ასევე გამოყენებული არის „უსაფრთხოების დილემა“ და კონფლიქტის მაგალითები.

კვლევის მეთოდები

ჩატარებული კვლევებისათვის მეთოდოლოგიური საფუძველია პრობლემური საკითხების გადასაწყვეტად. თემის დამუშავების დროს გამოვიყენე თვისებრივი კვლევის მეთოდებს, რომელთა არსებობა კი ნამდვილად დაგვეხმარება ძირითად კითხვებზე პასუხის გაცემაში. ეს მეთოდი გულისხმობს აკადემიური თუ პროფესიული ლიტერატურის განხილვას;

ინტერდისციპლინარული მეთოდი, ამ მიდგომის თავისებურება ისაა, რომ ის საშუალებას იძლევა კვლევის მეთოდების პირდაპირი გადატანა მოხდეს ერთი სამეცნიერო დისციპლინიდან მეორეში.; ისტორიულ-აღწერილობითი; არსებული თეორიული მასალის განხილვა; ანალიზი და დასკვნების გამოტანა, რომელიც გულისხმობს სტატისტიკური მიდგომების გამოყენებას, რომლის მეშვეობითაც მთავარ კითხვებს უნდა გაეცეს პასუხი;

ემპირიული კვლევის მეთოდები წარმოადგენს მოვლენებზე დამყარებულ მიდგომას, რომელიც ეფუძნება დაკვირვებასა და ექსპერიმენტირებას ცოდნის მიღების მიზნით. ემპირიული მიდგომის ქვეშ იგულისხმება ყველა ის მეთოდი ან მეთოდოლოგია, რომელიც გრძნობათა (სენსორულ) გამოცდილებასთანაა დაკავშირებული.; ნარატიული ანალიზი; კონტენტ-ანალიზი; გამოვიყენებთ კვლევის იმ ძირითად მეთოდებიც, რომლებსაც მიმართავენ სამეცნიერო სტატიებისა და მონოგრაფიებისათვის მასალების მოძიებისას.

თემის პრაქტიკული მნიშვნელობა

თემის პრაქტიკული მნიშვნელობა ისაა, რომ ის განსაკუთრებით გამოყენება პოლიტიკური ანალიზისთვის ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების მიმართ საგარეო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების ფარგლებში. ახლო აღმოსავლეთის სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში კონფესიური და რელიგიურ-იდეოლოგიური ფაქტორების როლის დეტალური გამოკვლევა ხელს უწყობს გაბატონებული რეგიონალური რეალობის გააზრებას, აგრეთვე ლოგიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესს. რეგიონალური პოლიტიკის ამ კუთხით გადახედვა საშუალებას იძლევა ადრეულ ეტაპზე შესაძლო კონფლიქტური სიტუაციების დადგენისათვის, მათი განვითარების პროგნოზირებისათვის. ზოგადად, ეთნო-კონფესიური პროცესების შესწავლა უცხო ქვეყნების მაგალითზე შეიძლება გახდეს დამატებითი წვლილი მსოფლიოს მრავალკონფესიურ და მრავალეთნიკურ საზოგადოებაში გამოყენებითი ხასიათის მსგავსი პრობლემების შესწავლაში.

ჩემი შესაძლებლობებიდან და თემის გარშემო არსებულ მასალებზე წვდომიდან გამომდინარე ვცდილობ შევქმნათ აკადემიური ხასიათის ნაშრომი, რომელიც დააკმაყოფილებს სამაგისტრო თემის მოთხოვნებს.

აქედან გამომდინარე ვფიქრობთ, ჩვენს მიერ შესრულებული სამაგისტრო ნაშრომი გამოადგებათ ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის კვლევით დაინტერესებულ პირებს. ის შესაძლოა ასევე გამოყენებულ იქნას უნივერსიტეტის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების ლექცია სემინარებშიც.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ განხორციელდა ლიბანის პოლიტიკურ ცხოვრებაში რელიგიური უმცირესობების როლის ყოვლისმომცველი შედარებითი შესწავლა. ფართომასშტაბიანი ფაქტობრივი მასალებით და კვლევის ფართო ვადით მუშაობამ, რომელიც მოიცავს ლიბანის დამოუკიდებელი არსებობის მთელ პერიოდს 2010 წლამდე, საშუალება მომცა გამეცნო შიდა პოლიტიკური პროცესებისა და მრავალი ასპექტის სრულყოფილი ანალიზი. ლიბანის საგარეო პოლიტიკის შესახებ კონფესიური უმცირესობების ინტერესების პრიზმაში. ამ სახელმწიფოს ცალკეული პრობლემები და ტენდენციები სრულყოფილად არის გაანალიზებული სხვადასხვა ავტორთა სამეცნიერო წყაროებში. თემის შემუშავებისას, გამოყენებულ იქნა უნიკალური ისტორიული და თანამედროვე დოკუმენტური წყაროები.

კვლევის შედეგების განხილვა

ჩემს მიერ ჩატრებული კვლევის შედეგად, ვეცდები გავარკვიო ის მნიშვნელობა რაც ლიბანში პოლიტიკურ სარბიელზე წარმოდგენილ კონფენსიებს გააჩნიათ, რაც ხელს უწყობს გარკვეულ დონეზე ძალთა ბალანსის შენარჩუნებას ლიბანის პოლიტიკაში. ასევე ვეცდები წინა პლანზე წამოვწიო ისეთი საკითხებიც, როგორცაა გარკვეული შეუთანხმებლობა ლიბანის კონფენსიებს შორის, რამაც ერთხელ არია კიდევ ქვეყანა და ეს პრობლემა გასცდა ამ ქვეყნის საზღვრებს.

ჩემს მიერ მოპოვებული მასალების შესწავლის და გაანალიზების შედეგად შევეცდები განვიხილო ისეთი მნიშვნელოვანი პრობლემა, მოსალოდნელია თუ არა კონფენსიებს შორის უთანხმოების წინა პლანზე წამოწევა, რამაც შესაძლოა ხელი შეუწყოს მათ შორის დაპირისპირებას რეგიონში არსებული პოლიტიკური ვითარების ფონზე.

როგორც ცნობილია, კონფესიულ თემებს შორის დაპირისპირება შეიძლება სხვადასხვა ფორმით მიმდინარეობდეს, ფარულად განხორციელდეს ან

გადაიზარდოს პირდაპირ შეიარაღებულ დაპირისპირებაში. ნებისმიერ შემთხვევაში, ეს ყველაზე პირდაპირ აისახება სახელმწიფოს შიდა პოლიტიკის თითქმის ყველა ასპექტში, ეროვნული უსაფრთხოებისა და ზოგადად მმართველი რეჟიმების სიცოცხლისუნარიანობაზე. სახელმწიფოთა შორის რელიგიური ურთიერთქმედების ფაქტორები გავლენას ახდენენ მათ საგარეო-პოლიტიკურ საქმიანობაზე და სამხედრო პოლიტიკაზე, რომლებიც რიგ შემთხვევებში გადადის ეროვნული ხასიათის სპეციალიზირებული საგარეო ამოცანების გადაჭრისაკენ და, როგორც ჩანს, ეს ექვემდებარება კონფესიურ-ფრაქციული კონიუნქტურის ინტერესებს. ასეთ შემთხვევაში, სახელმწიფოს ნაბიჯები საერთაშორისო და რეგიონალურ ასპარეზზე უფრო რადიკალურ, ირაციონალურ ხასიათს იძენს, აღარ არის პროგნოზირებადი და საპასუხო მათი უცხოელი, განსაკუთრებით არარეგიონალური პარტნიორებისთვის.

რელიგიური ურთიერთობების საკითხი სოციალურ-კულტურული ფენომენი მნიშვნელოვან ფაქტორად იქცევა საშინაო და რეგიონალურ პოლიტიკაში და მსოფლიო სცენაზე ახლო აღმოსავლეთში არსებული ვითარების გათვალისწინებით, პირდაპირ აისახება წამყვანი მსოფლიო ძალების ინტერესებზე. განხილულ პრობლემებს დიდი მნიშვნელობა აქვს რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის კონტექსტში, რომელიც, როგორც გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს მუდმივი წევრი, საერთაშორისო შუამავლების, სხვა ორგანიზაციებისა და ფორუმების შუა აღმოსავლეთის კვარტეტის წევრი, ამა თუ იმ ხარისხით, რომლებიც მონაწილეობენ შუა და აღმოსავლეთში საერთაშორისო და შიდა პოლიტიკური კონფლიქტების მოგვარებაში. გარდა ამისა, რუსეთს აქვს საკუთარი ჰუმანიტარული, სავაჭრო-ეკონომიკური და სამხედრო-პოლიტიკური ინტერესები ახლო აღმოსავლეთის მრავალკონფესიურ სახელმწიფოებში, რომელთა განხორციელება შეიძლება საფრთხეში აღმოჩნდეს ამ ქვეყნებში ეთნო-კონფესიური წინააღმდეგობების ნებისმიერი გამწვავების შემთხვევაში.

ლიტერატურის მიმოხილვა

გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, 2020, # 13 - ელექტრონული ჟურნალი მიზნად ისახავს ახალგაზრდა აღმოსავლეთმცოდნეების კვლევითი საქმიანობის ხელშეწყობასა და მათ მიერ განხორციელებული სამუშაოების ელექტრონული სახით გამოქვეყნებას. ახალგაზრდა მკვლევრების მიერ გამოყენებული და დამუშავებულია სახვადასხვა სახის მასალები როგორც დასავლურ, ისე აღმოსავლურ ენებზე. მათ სამეცნიერო საქმიანობას წარმართავენ ინსტიტუტის უფროსი თაობის წარმომადგენლები. ჟურნალში ქვეყნდება ანალიტიკური და სამეცნიერო სტატიები თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე მოვლენების, ახლო აღმოსავლეთის ისტორიისა და კულტურის, ახლო აღმოსავლეთისა და კავკასიის ურთიერთობების შესახებ¹.

ინასარიძე ი., კონფესიური დაპირისპირების ფაქტორი არაბულ ქვეყნებში მიმდინარე პროცესებში, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, # 4, 2013 - წლების განმავლობაში არაბულ ქვეყნებში მიმდინარე ეთნოკონფესიურმა დაპირისპირებამ დასავლურ პრესაში ფართო გამოხმაურება ჰპოვა. უმეტესად ხდებოდა იმის წარმოჩენა, რომ კონფლიქტი წარმოადგენდა შიიტებსა და სუნიტებს შორის, მათი განსხვავებულობიდან მომდინარე, საუკუნოვანი უთანხმოების შედეგს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კომენტარების უმრავლესობა შიიტურ-სუნიტური დაპირისპირების გარდაუვალობას მიუთითებდა

¹ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, 2020, # 13. გვ.23.

ისლამური სამყაროს სხვადასხვა ქვეყნებშიც, სადაც მრავალრიცხოვანი კონფესიური უმცირესობები არსებობს².

ინასარიძე ი., ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური გამოწვევები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი #10, 2017 - სირიაში მიმდინარე ომი და ზოგადად ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში გავლენისთვის ბრძოლა მკაფიოდ აისახება ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკაზე. ლიბანის რთული პოლიტიკური ცხოვრების, სამოქალაქო ომის, „კედრების რევოლუციის“ თუ ისრაელთან ომის მიუხედავად, დასავლეთის მიერ ლიბანი ერთ-ერთ ყველაზე დემოკრატიული სახელმწიფოდ მიიჩნევა არაბულ სამყაროში. ქვეყნის შიგნით და მის გარშემოგანვითარებული მოვლენები და რიგი ფაქტორები, ლიბანს სხვადასხვა გამოწვევების წინაშე აყენებს³.

კუცია კ., მეტრეველი მ., სანიკიძე გ., სვანიძე მ., ჯაფარიძე გ., ენციკლოპედური ცნობარი, გამომცემლობა “ნეკერი”, თბილისი, 1999 - ცნობარი, რომელიც ამ ხასიათის პირველი ნაშრომია ქართულ ენაზე, შეიცავს ანბანურ რიგზე დალაგებულ 450 სტატიას კლასიკური და თანამედროვე ისლამის შესახებ. განმარტებულია ძირითადი ისლამური ცნებები, ტერმინები, სახელები, სკოლები, სექტები, თემები. გათვალისწინებული და გაშუქებულია საქართველოსა და ისლამური სამყაროს მრავალსაუკუნოვანი კონტაქტები და წარმოდგენილია ქართული მასალა. ცნობარში შეტანილია ის მუსლიმი სახელმწიფო და პოლიტიკური მოღვაწეები, რომლებსაც შეხება ჰქონდათ საქართველოსთან ყოველივე ეს ცნობარს აძლევს ორიგინალურ ხასიათს სხვა ანალოგიურ ნაშრომებთან შედარებით. ცნობარს ერთვის დამატებები: მონაცემები ისლამური კონფერენციის ორგანიზაციის წევრის სახელმწიფოების შესახებ და ისლამის ისტორიისა და საქართველო-ისლამური სამყაროს ურთიერთობის უმნიშვნელოვანესი მოვლენების ქრონოლოგიური ცხრილი⁴;

² ინასარიძე ი., კონფესიური დაპირისპირების ფაქტორი არაბულ ქვეყნებში მიმდინარე პროცესებში, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, # 4, 2013 გვ.12

³ ინასარიძე ი., ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური გამოწვევები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი #10, 2017. გვ. 35

⁴ კუცია კ., მეტრეველი მ., სანიკიძე გ., სვანიძე მ., ჯაფარიძე გ., ენციკლოპედური ცნობარი, გამომცემლობა “ნეკერი”, თბილისი, 1999. გვ.25

სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2011 - წინამდებარე ნაშრომი საქართველოში გამოქვეყნებული ამ სახის პირველი გამოკვლევაა. ავტორთა მიზანია XIX საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე ახლო აღმოსავლეთის ისტორიისა და რეგიონის სამხრეთ კავკასიასთან ურთიერთობების საკვანძო საკითხების გაცნობა სპეციალისტებისათვის, სტუდენტებისა და დაინტერესებული მკითხველისათვის. ყურადღება გამახვილებულია აღნიშნული პერიოდის მანძილზე ახლო აღმოსავლეთის ისტორიულ განვითარებაზე, კულტურულ ტრადიციებზე, რელიგიაზე, თანამედროვე პოლიტიკურ მდგომარეობასა და რეგიონის სამხრეთ კავკასიასთან ურთიერთობების სპეციფიკაზე. უმთავრესი საკითხების თვალსაჩინოდ წარმოსაჩენად ასევე მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა საკვანძო მოვლენების, სხვადასხვა მოძრაობებისა თუ გამოჩენილ პირთა მოღვაწეობის შესწავლას⁵.

Дубровская К.В. ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ ЛИВАНА: ОБЩЕЕ И РАЗЛИЧНОЕ СО СТРАНАМИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО РЕГИОНА, 2019 - სტატიაში განხილულია ლიბანის პოლიტიკის ფორმირების თავისებურებები მთელი ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის კონტექსტში. ავტორი განსაზღვრავს პოლიტიკის ფორმირების განმსაზღვრელ ფაქტორებს, რომლებიც დამახასიათებელია როგორც შუა აღმოსავლეთისთვის, ისე განსაკუთრებით ლიბანისთვის. დაასკვნეს, რომ ლიბანის საგარეო პოლიტიკის ფორმირება დამოკიდებულია პოლიტიკური კონფესიონალიზმის შიდა პოლიტიკურ პრინციპებზე და მრავალ ვექტორულ ურთიერთობებზე⁶.

Сарабьев А.В., ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛИВАНСКОЙ УММЫ В 50–60-х ГОДАХ ХХ ВЕКА: ОЦЕНКИ ЗАПАДНЫХ ДИПЛОМАТОВ, 2017 - მეოცე საუკუნის მესამე მეოთხედი აღინიშნა ლიბანელი მუსლიმების იმედგაცრუებით საფრანგეთის

⁵ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2011 გვ.56

⁶ Дубровская К.В. ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ ЛИВАНА: ОБЩЕЕ И РАЗЛИЧНОЕ СО СТРАНАМИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО РЕГИОНА, 2019 ст.12

მანდატის პერიოდის შემდეგ პოზიციების განმტკიცების შესაძლებლობის გამო, როდესაც უდიდესი სოციალურ-პოლიტიკური პრივილეგიებით, მათი აზრით, ქრისტიანები (მარონიტები) სარგებლობდნენ. ლიბანის არაერთგვაროვან პოლიტიკურ სივრცეს ყურადღებით აკვირდებოდნენ დასავლელი დიპლომატები, რომლებიც ცდილობდნენ არ დაეტოვებინათ რელიგიურ თემებს შორის არსებული წინააღმდეგობები და ტრადიციულად განიხილავდნენ მათ, როგორც მათ შესაძლებლობებს⁷.

Иващенко А.С., Роль конфессионального фактора в общественно-политической жизни ливана (1943-1990 гг.) - მეოცე საუკუნის მორე ნახევრიდან შეინიშნება გაძლიერებული კონფესიონალური ფაქტორის გავლენის ტენდენცია ლიბანის სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. სტატიის მიზანია გამოავლინოს რელიგიის გავლენა ლიბანის პოლიტიკურ ცხოვრებაზე მე-20 საუკუნის 40-80-იან წლებში⁸.

Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, 2017 - ამ კვლევის საგანია პოლიტიკური პროცესები, რომლებიც მოხდა ლიბანში ამ ქვეყნის დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან 1946 წლიდან დღემდე. ერთ-ერთი მოტივაცია, რამაც ავტორს უბიძგა დაეწერა ეს წიგნი, იყო შიდა ლიტერატურაში ლიბანის დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ისტორიის განზოგადებული და სისტემატური ნაშრომის არარსებობა. ლიბანის უნიკალური გეოპოლიტიკური და ეთნო-კონფესიური მდგომარეობა დეტალურ ანალიზსა და განხილვას იმსახურებს. ლიბანი ტერიტორიით მცირეა, მაგრამ ძალზე მნიშვნელოვანია გეოპოლიტიკური და გეოსტრატეგიული თვალსაზრისით, შუა აღმოსავლეთის ქვეყანებს შორის⁹.

Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016 - დღეს შუა აღმოსავლეთში ეთნო-კონფესიური მდგომარეობა ძალზე დინამიურია, ამიტომ

⁷ Сарабьев А.В., ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛИВАНСКОЙ УММЫ В 50–60-х ГОДАХ XX ВЕКА: ОЦЕНКИ ЗАПАДНЫХ ДИПЛОМАТОВ, 2017, ст.16

⁸ Иващенко А.С., Роль конфессионального фактора в общественно-политической жизни ливана (1943-1990 гг.) ст.19

⁹ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, 2017, ст.10

არსებული ვითარების წარმოშობისა და პერსპექტივების უკეთ გასაგებად, კურსი ემყარება მაკრო- და მიკროანალიზის კომბინაციას, ანუ ფართო „ყველა მასალის“ გაშუქებას, აქცენტი გაკეთებულია კონკრეტული სიტუაციების შემთხვევების ანალიზზე. ეთნო-კონფესიური ჯგუფების თეორია და პრაქტიკა განიხილება ლიბანელი ქრისტიანი მარონიტების ისტორიის, შიიტ-სუნიტის წინააღმდეგობების - ლიბანის სოციალური კონფლიქტების მაგალითზე და ა.შ¹⁰.

Calfat N. N., *The Frailties of Lebanese Democracy: Outcomes and Limits of the Confessional Framework*, 2018 - ლიბანი ხშირად მოიხსენიება, როგორც ახლო აღმოსავლეთში მრავლობითი და სტაბილური დემოკრატიის მოდელი: მრავალეთნიკური და პლურა-რელიგიური საზოგადოება, რომელიც უზრუნველყოფს პოლიტიკურ წარმომადგენლობას ძალაუფლების განაწილების კონფესიური ჩარჩოებით¹¹.

Camille Habib, *Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism*, 2009/3 N°70, - ლიბანის დიდებული წარსული (1943-1975) და მისი ტრაგიკული აწმყო მისი ისტორია კონფლიქტისა და კონსენსუსის ერთ-ერთი სახე გახდა. 1958, 1975 და 2005 წლების კრიზისმა აჩვენა როგორც არამდგრადი სტაბილურობა, ისე მდგრადი დილემა ისეთი მრავალეროვანი საზოგადოებისთვის, როგორცაა ლიბანი. მართალია, ქვეყანამ 1943-1975 წლებში გადარჩენის შესანიშნავი შესაძლებლობა გამოავლინა. ბევრი ირწმუნება, რომ მისი გადარჩენა ძირითადად განპირობებული იყო კონსოლიციის პოლიტიკით, რომელიც ლიბანელებმა მიიღეს როგორც მიდგომა მთავრობისადმი. ამასთან, როდესაც ეს მიდგომა ისტორიულად ვერ პასუხობდა სხვადასხვა გარე და შიდა გამოწვევებს, ლიბანის სისტემა უბრალოდ ორჯერ დაინგრა 1975 წელს, ისევე როგორც 2005 წელს. ეს გამოწვევები მოიცავს რეგიონალური და საერთაშორისო სისტემის ეკონომიკურ, სამხედრო და დიპლომატიურ ასპექტებს, აგრეთვე ლიბანის შიდა

¹⁰ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, ст.35

¹¹ Calfat N. N., *The Frailties of Lebanese Democracy: Outcomes and Limits of the Confessional Framework*, 2018, P.12

გარემოს პოლიტიკური, სოციალური და ეთნო-რელიგიური ღირებულებების მთლიან ნიმუშს¹².

თავი I. ლიბანი - დამოუკიდებლობისაკენ მიმავალი რთული გზა და კონფენსიების როლი ამ პროცესში

1.1. მოკლე ისტორიული რაკურსი

შუა აღმოსავლეთი საერთაშორისო ურთიერთობებში ერთ-ერთი ყველაზე დამაბული რეგიონია: აქ მრავალი წლის განმავლობაში ერთმანეთს ეჯახებოდა უდიდესი მსოფლიოს და წამყვანი რეგიონალური სახელმწიფოების ინტერესები. ლიბანის პოლიტიკა ყალიბდება რეგიონული ფაქტორებით, რომლებიც ახდენენ პოლიტიკურ რეალობას შუა აღმოსავლეთის უმეტეს ნაწილში. ლიბანის პოლიტიკური სისტემის დამახასიათებელი ნიშანია პოლიტიკური კონფესიონალიზმი, რომელიც გამოწვეულია ლიბანში, როგორც სხვადასხვა მიმართულებით მუსლიმების (ალავიტები, შიიტები, სუნიტები, დრუზები) და ქრისტიანებისგან (მარონიტები, მართლმადიდებლები, კათოლიკეები, სომეხ-გრიგორიელები და ა.შ.)¹³.

ლიბანი ერთადერთი არაბული ქვეყანაა, რომელმაც ოფიციალურად ცნო 18 რელიგიური თემი (5 მუსლიმი, 12 ქრისტიანი და ერთი ებრაელი). ლიბანის პოლიტიკური სისტემის უნიკალურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ქრისტიანული და მუსლიმანური ჯგუფებისათვის ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობის შესაძლებლობები არსებობს (ებრაულ საზოგადოებას არ ეძლევა ასეთი შესაძლებლობა). კონფესიური მიდგომა პოლიტიკური სისტემის შესაქმნელად მიიღო ლიბანის რესპუბლიკამ

¹² Camille Habib, Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism, 2009/3 N°70, P.35

¹³ Мохамад С. М. Основные направления и особенности внешней политики Ливана в 1989–2010 гг. стр.37 – [ელ. რესურსი]. – http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/45709/1/2013_2_JILIR_mohamad.pdf

ოსმალეთის იმპერიიდან, რომელიც მას იყენებდა არაბული პროვინციების სამართავად. ქვეყნის პოლიტიკურ სტრუქტურას საფუძვლად უდევს 1943 წელს ქრისტიანული და მუსლიმური თემების მიერ დადებული გამოუთქმელი პაქტი, რომელმაც გააერთიანა მარონიტის ქრისტიანული საზოგადოების პრიორიტეტი. ამ პაქტმა ხელი შეუწყო კომპრომისის მიღწევას ლიბანის საზოგადოების ყველა დასახელებას, პარტიასა და ფენას შორის¹⁴.

XX საუკუნის 70-იანი წლების დასაწყისში ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს შუა აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა ა.ჯ. კრეიგმა თქვა¹⁵: „ლიბანის თავისუფლება შექმნა კონფესიონალიზმმა, თავისი ურთიერთშემწყნარებლობით. რით განსხვავდება ლიბანი სხვა არაბული ქვეყნებისგან? პირველ რიგში კონფესიურობით და მეორე რიგში თავისუფლებით“¹⁶.

უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დიზაინი არ იყო იდეალური და 1970-იანი წლების შუა პერიოდში მისი სისუსტე აშკარა გახდა, როდესაც ლიბანში მუსლიმების რაოდენობის ზრდამ გამოიწვია ურთიერთკონფესიური კონფლიქტების ზრდა და გახანგრძლივებული სამოქალაქო ომი, რომელიც გასული საუკუნის 90 – იანი წლების დასაწყისამდე გაგრძელდა¹⁷. მეორე მსოფლიო ომიდან სამი ათწლეულის განმავლობაში, ლიბანში რელიგიური ურთიერთობები ვითარდებოდა საკუთარი შინაგანი ლოგიკის შესაბამისად, მანდატის წინა პერიოდმა ძირითადად განსაზღვრა კოლონიური პოლიტიკა, რომელიც ოსმალეთის იმპერიის დაცემის შემდეგ, გავრცელდა შუა აღმოსავლეთში. 1943 წლის ეროვნული პაქტი, რომელმაც ზოგადად გააერთიანა ლიბანში

¹⁴ Горбунова Н. М. Перманентный кризис в Ливане: роль этноконфессионального фактора // Ислам на Ближнем и Среднем Востоке. – 2015. – № 9. – გვ. 384–390.

¹⁵ 1976-1979 წლებში იგი ელჩად მუშაობდა სირიაში, გვ. 28

¹⁶ Сарабьев А.В., ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛИВАНСКОЙ УММЫ В 50–60-х ГОДАХ XX ВЕКА: ОЦЕНКИ ЗАПАДНЫХ ДИПЛОМАТОВ, 2017, გვ. 2,3

¹⁷ Дурбовская К.В. ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ ЛИВАНА: ОБЩЕЕ И РАЗЛИЧНОЕ СО СТРАНАМИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО РЕГИОНА, გვ 10-102

აღმსარებლობის წარმომადგენლობის სისტემა, რომელიც იმ პერიოდში შეიქმნა¹⁸, მიიღო და იღებს განსხვავებულ, ზოგჯერ პოლარულ შეფასებებს.

ერთ-ერთი ქვეყანა სადაც კონფენსიონალური ფაქტორი როგორც ისლამისთვის, ისე ქრისტიანობისთვის წარმოადგენს არა მხოლოდ კულტურულ-ცივილიზაციური შემადგენლობისთვის, არამედ მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს სახელმწიფო-პოლიტიკურ სტრუქტურებზე და პოლიტიკურ ცხოვრებაზე, არის ლიბანი. სადაც დომინირებული ეთნოს წარმოადგენენ არაბები, ისინი ქვეყნის მთლიანი მოსახლეობის 90%-ია. მოსახლეობის დარჩენილი 10% არიან სომხები, თურქები, ქურთები, ჩერქეზები და სხვა ეროვნების ხალხი.

მუხედავად იმისა, რომ ლიბანის ეთნიკური სურათი მთლიანობაში არის ერთვაროვანი, კონფენსიონალური - ჩანს მთლიანად მოზაიკურად. აღწერიდან, რომელიც ჩატარდა 1932 წელს, როცა იგი ჯერ კიდევ საფრანგეთის მანდატის ქვეშ იმყოფებოდა, ირკვევა, რომ აღირიცხებოდა 52,2% ქრისტიანები და 48% მუსულმანები. ლიბანი ერთადერთი არაბული ქვეყანაა, სადაც ოფიციალურად აღიარებულია 18 რელიგიური გაერთიანება (12 ქრისტიანული, 5 მუსულმანური და 1 იუდაიზმის). ისტორილად ურთიერთობა ლიბანურ კონფენსიებს შორის არ იყო ადვილი. 1943 წელს ლიბანი დასახელდა დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ.

თანამედროვე ლიბანში აღმოსავლეთის ქრისტიანობის მიმდევრები არიან: ბერძენი მართლმადიდებლები, ნესტორიანები (ძველი სირიელები), იაკობიტები (სირო-მართლმადიდებლები) და სომეხი გრიგორიანები; ვატიკანის კავშირში შესული ეკლესიების წარმომადგენლები: მარონიტები, ბერძენი კათოლიკეები (მელქიტები), ქალდეველები (უნიატელები ნესტორიანელებიდან), სიროკათოლიკეები (უნიატები იაკობიდან) და სომეხი კათოლიკეები. გარდა ამისა, ლიბანში არის მცირე, მაგრამ გავლენიანი პროტესტანტული საზოგადოება.

¹⁸ Rodionov M.A., Sarabiev A.V. Maronity: traditsii, istoriya, politika [Maronites: Traditions, History, and Politics]. Moscow, Inst., Vostokoved. Ross. Akad. Nauk, 2013.გვ. 501

ისლამური ქვეყნის იყოფა სუნიტებად, შიიტებად (მეტალურებად) და დრუზებად, რომლებიც შორს არიან კლასიკური ისლამისგან. ლიბანში ასევე ცხოვრობენ ალავიტების წარმომადგენლები (ნუსეირიტი), იუდაისტი, ბაჰაი და სხვა კონფესიური თემები. ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი კონფესიური თემები: მარონიტი, სუნიტი, შიიტი, დრუზი, ბერძენი მართლმადიდებელი და ბერძენ-კათოლიკე (ბოლო ორ შემთხვევაში, „ბერძნული“ ნიშნავს არა ეთნიკურ, არამედ კონფესიურ კუთვნილებას - მართლმადიდებლურ გაერთიანებებს)¹⁹.

მიუხედავად იმისა, რომ ლიბანის მოსახლეობის უმეტესობა (არ ითვლებიან სომხები) ეთნოკულტურულად საკმაოდ ჰომოგენურია, იყენებენ არაბული ენის ერთსა და იმავე ლიბანურ სასაუბრო ფორმას და ეკუთვნიან იგივე სუპერ-ეთნოსს - ლიბანელ არაბებს, ტრადიციული კონფესიური განსხვავებები საშუალებას იძლევა საუბარი შეეხოს რამდენიმე ჯგუფის არსებობაზე იმავე ეთნოსში, იზოლირებული კონფესიური ფაქტორის ზემოქმედებით.

ლიბანის მარონიტების ისტორია განუყოფელია მარონიტის ეკლესიის ისტორიისაგან. ეს ახლო ურთიერთობა გამოყოფს მარონიტებს შუა აღმოსავლეთის დენომინაციური ჯგუფებისგან, განსაკუთრებით კულტურული, სოციალური და პოლიტიკური ამბიციების გათვალისწინებით. რიგითი მარონიტი დარწმუნებულია, რომ მისი საზოგადოება არ ჰგავს სხვას, რომ მისი თანამორწმუნეები ცალკეულ ხალხს წარმოადგენენ, გამორჩეული ისტორიითა და განსაკუთრებული ისტორიული და კულტურული მისიით. ამგვარი ეთნორელიგიური თვითშეგნება თანდაყოლილია ნებისმიერი ეთნო-კონფესიური ჯგუფისთვის (მაგალითად, დრუზები) და მარონიტებთან მიმართებაში მას ზოგჯერ მარონიტობას უწოდებენ.

მარონიტისა და დრუზის ეთნო-კონფესიური ჯგუფები თავს „ყველაზე ლიბანურად“ თვლიან და თითოეული მათგანისათვის დამახასიათებელია სოციალური ორგანიზაციის მახასიათებლები. მატერიალური და სულიერი კულტურის ელემენტები, მორალური და ეთიკური ნორმები და სხვა სპეციფიკური მახასიათებლები, რომლებიც ჩამოყალიბებულია კონკრეტული

¹⁹ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 75

სოციალურ-ისტორიული და ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობების გავლენით. რელიგიურ განხეთქილებაში არანაკლები როლი ითამაშა აღიარებულმა იზოლაციამ (მათ შორის მკაცრი შიდაკომუნური ენდოგამია), რამაც განსაზღვრა ლიბანის საზოგადოების მოზაიკური ხასიათი²⁰.

მარონიტები [ალ-მარუნიუნა, ალ-მავარინა] - ქრისტიანულ-უნიატური მიმართულების თემის წარმომადგენლები, რომლებმაც ეს სახელწოდება სირიელი ასკეტის - მარუნის (IV-V სს.) პატივსაცემად მიიღეს. ცხოვრობენ ლიბანში, იორდანიაში, ისრაელში, კვიპროსზე²¹.

XVII-XVIII სს-ში ოსმალეთის იმპერიაში შემავალი მარონიტებით დასახლებული რაიონები შეუერთდა ლიბანის საამიროს ავტონომიური თემის სტატუსით (ეს სტატუსი ოფიციალურად დაფიქსირდა 1841 წ.). მარონიტების საერო ხელმძღვანელობის ზოგიერთმა წარმომადგენელმა მსხვილი მიწისმფლობელის მემკვიდრეობითი უფლება მიიღო. მარონიტული ეკლესია ქვეყნის უმსხვილეს მიწისმფლობელად, ხოლო მისი პატრიარქი - ერთ-ერთ გავლენიან ლიდერად გადაიქცა. XX ს. 30-იანი წლებისათვის მარონიტების, როგორც ლიბანის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ეთნოკონფესიური თემის ხელში აღმოჩნდა ადმინისტრაციული აპარატის თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი თანამდებობა. ამან განაპირობა ადრე არსებული მიღეთების საფუძველზე ამ რელიგიური თემის ტრადიციული უფლებებისა და ფუნქციების ოფიციალური აღიარება, რაც საბოლოოდ „ეროვნულ პაქტში“ (1943 წ.) ჩამოყალიბდა, რომლის შესაბამისადაც ლიბანის რესპუბლიკის პრეზიდენტი მარონიტული თემის წარმომადგენელია²².

1.2. ოსმალეთის იმპერიაში მყოფ ლიბანში კონფესიური სისტემის ჩამოყალიბება, „ორგანული სტატუსი“

²⁰ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 75

²¹ კუცია კ., მეტრეველი მ., სანიკიძე გ., სვანიძე მ., ჯაფარიძე გ., ენციკლოპედიური-ცნობარი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი. 1999, გვ 247

²² კუცია კ., მეტრეველი მ., სანიკიძე გ., სვანიძე მ., ჯაფარიძე გ., ენციკლოპედიური-ცნობარი, გამომცემლობა „ნეკერი“, თბილისი. 1999, გვ 247

ლიბანის თურქეთის მმართველობაში გადაცემით (1516 წ.) დრუზულ ცნობილ პირთა წარმომადგენლებმა დაადასტურეს იქტას საკუთრების უფლება და ტრადიციული თვითმმართველობა. საერო იერარქიის სათავეში მმართველი ემირი (ამირ ალ-ჰაკიმი) იყო მანის კლანიდან.

ოსმალეთის ხელისუფლებამ გაამკაცრა პოლიტიკა უნიატების მიმართ, ამავდროულად რეპრესიები გაავრცელა ყველას ქრისტიანული თემების მიმართ სირიაში, რამაც გააუარესა სირიელი მართლმადიდებლების, იაკობიტების და ნესტორიანელების დამოკიდებულება თანამემამულე უნიატების მიმართ²³.

ლიბანელი გლეხობის უკმაყოფილება არ განელებულა მას შემდეგაც, რაც თურქ-ანგლო-ავსტრიის ძალებმა ადგილობრივი მოსახლეობის დახმარებით დაამარცხეს ეგვიპტის არმია და აიძულა სირიიდან ევაკუაცია მოეხდინათ. გლეხთა შეკრებებმა ისაუბრეს ლიბანის რეორგანიზაციის აუცილებლობაზე შორეული შვეიცარიის მაგალითზე. ალბათ, შვეიცარიელ გლეხებზე ამბავი მარონიტმა სამღვდელოებამ გაავრცელა, რადგან 1820 წლის აჯანყებული საზოგადოების ერთ-ერთი ლიდერი, ეპისკოპოსი იუსეფ ისტიფანი შეხვდა და ესაუბრა შვეიცარიელ მოგზაურს ჯ. ბურკჰარდს ჯერ კიდევ 1811 წელს. იმის გამო, რომ მარონიტის ეკლესია მხარს უჭერდა ანტი-ეგვიპტურ აჯანყებას, პატრიარქ ჰობიშის ავტორიტეტი მნიშვნელოვნად გაიზარდა ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთაც. 1841 წელს თურქეთის მთავრობამ ოფიციალურად აღიარა მარონიტის პატრიარქი აღმსარებლური ჯგუფის მეთაურად და მიანიჭა მას დამოუკიდებელი ფელეტის სტატუსი²⁴.

უმაღლესი მარონიტის სამღვდელოებამ წამოაყენა მთელი რიგი სოციალურ-ეკონომიკური მოთხოვნები, რომლებიც მითითებული იყო სტამბოლის საპატრიარქო პეტიციაში 1840 წლის 29 ოქტომბერს. პეტიციაში ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ლიბანის მმართველი ემირი შეიძლება იყოს მხოლოდ შიჰაბის

²³ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 76

²⁴ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 76,77

კლანის ემირი, რომლის კანდიდატურას ამტკიცებს ოსმალეთის მთავრობა (და არა საიდას, ტრიპოლისა და დამასკოს ფაშები, როგორც ეს ადრე იყო).

ლიბანში ჩავიდა შერცხვენილი მუკატაჯი, რომელსაც სულთნის ფირმანმა 1841 წელს დაუბრუნა მათგან ჩამორთმეული მიწები. დრუზი გლეხები დაემორჩილნენ ამ გადაწყვეტილებას. ამასთან, ქრისტიანმა მოსახლეობამ (რომელთა შორის ნაწილდებოდა მუკატაჯისგან ჩამორთმეული ქონების ნაწილი) რიგ შემთხვევებში წინააღმდეგობა გაუწია დრუზულ ცნობილ პირებს. შედეგად, ოსმალეთის მთავრობამ მოხსნა ხელისუფლებიდან ბაშირ III და ქვეყანა მოაქციეს ცენტრალური ხელისუფლების უშუალო კონტროლის ქვეშ.

ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა ლიბანელ ქრისტიანებზე, ისევე როგორც ოსმალეთის იმპერიის მთელ ქრისტიანულ მოსახლეობაზე, ბერძენი ხალხის ეროვნულმა განმანთავისუფლებელმა აჯანყებამ (1821–1829), აგრეთვე თურქეთის მთავრობის ოფიციალურმა დოკუმენტებმა, რომლებიც ოფიციალურად გააუქმა იმპერიის მუსლიმი ქვეშევრდომების უთანასწორო პოზიცია²⁵.

ოსმალეთის იმპერიის ისტორიის პერიოდი 1839-1876 წლებში ცნობილია როგორც ტანზიმატი და წარმოადგენს XIX საუკუნის ოსმალეთის რეფორმების ყველაზე ინტენსიურ ფაზას.

მეცხრამეტე საუკუნე აღინიშნა ევროპული ქვეყნების მზარდი ინტერესითა და აშკარა ჩარევით ოსმალეთის იმპერიის საგარეო და შიდა საქმეებში. 1841 წელს პორტამ შეძლო ოსმალური იურისდიქციის აღდგენა სირიაზე.

ოსმალეთის 15,000-მა ჯარმა სირიის ოკუპაციის დროს მიითვისა ერთწლიანი მარაგი 70,000 ეგვიპტის ჯარისკაცებისთვის ექვსი თვის განმავლობაში. ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ოსმალეთის ყველა სხვა პროვინციიდან მხოლოდ სირია განთავისუფლდა ახალწვეულთა გაწვევისაგან და პორტა, სავარაუდოდ, ცდილობდა სირიის პროვინციაში მისი ელჩების დანაშაულის გამოსყიდვას (ახალწვეულების დაქირავება სირიაში დაიწყო 1851 წლიდან).

²⁵ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 77

1841 წელს შემოიღეს სირიის პროვინციის ახალი ადმინისტრაციული დაყოფა: საიდი და ტრიპოლი გაერთიანდნენ ერთ პროვინციაში და ცენტრი გადაიტანეს ბეირუთში. დამასკოს და ალეპოს პროვინციები ძველ საზღვრებში დარჩნენ²⁶.

სირიის პროვინციაში სამოქალაქო და სამხედრო ძალაუფლება დაიყო ადმინისტრაციული რეფორმის შესაბამისად. სირიაში სამხედრო რეფორმის შემდეგ შეიქმნა ახალი რეგულარული არმიის კორპუსი, ე.წ. „არაბული ორდუსი“, რომელიც იმპერიის ხუთი შენობადან ერთ – ერთია, რომლის მთავარი ცენტრი დამასკოა, ადგილობრივი სამოქალაქო მმართველობიდან დამოუკიდებლად.

არაბული, ისევე როგორც სხვა არა თურქული პროვინციები, მნიშვნელობას ანიჭებდა ოფიციალური ენის საკითხს. სულთნის პოლიტიკა არ იყო არა თურქი ხალხების ეროვნული ინტერესების დაცვა. გამგებელი და სხვა მაღალჩინოსნები ინიშნებოდნენ სტამბოლიდან, ჩვეულებრივ სულთნის წრიდან. გარდა ამისა, სულთანი ცდილობდა დაენიშნა სხვა პროვინციის მკვიდრი და სხვა ეროვნების პირი კონკრეტული პროვინციის გამგებლად, რითაც უზრუნველყოფდა მათ დამოკიდებულებას სულთნის სამეფო კარზე და ცენტრალურ ადმინისტრაციაზე. შედეგად, არაბული პროვინციების მმართველები და სხვა მაღალჩინოსნები ძირითადად თურქები ან არაბული წარმოშობის პირები იყვნენ: ალბანელები, ბოსნიელები და ა.შ.

ასევე აღსანიშნავია მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა სირიის პროვინციაში, რამაც ფაქტიურად შექმნა წინაპირობები მზარდი ეროვნული თუ სოციალური პროტესტისთვის. დიდ სავაჭრო ცენტრებში, განსაკუთრებით აღსანიშნავია დამასკოსა და ალეპოში, სადაც მრეწველობის ფორმა იყო მანუფაქტურა. მე -19 საუკუნის დასაწყისში, წარმოებული საქონლისგან დასავლეთ ევროპული კონკურენციის ფონზე სამრეწველო წარმოებამ კატასტროფული ვარდნა განიცადა.

²⁶ სანიკიმე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 57

მასობრივმა სიღარიბემ შექმნა ანტიფეოდალური მოძრაობის საფუძველი. ამას დაემატა თურქეთის ხელისუფლების მიერ ფისკალური პოლიტიკის კიდევ უფრო გამწვავება²⁷.

ამრიგად, მე -19 საუკუნის შუა პერიოდში სირიაში რთულ ეკონომიკურ ვითარებაში სოციალური დაძაბულობა გაიზარდა და არეულობა გახშირდა. გაიზარდა დაძაბულობა ცალკეულ ფენებსა და ფეოდალური კლასის ჯგუფებს შორის (კერძოდ, არაბ და თურქ ფეოდალებს შორის) და ბოლოს, გაიზარდა ანტაგონიზმი გლეხებსა და ფეოდალთა შორის. არაბული ქვეყნების მოსახლეობისთვის ფეოდალური მანკიერებები, პირველ რიგში, ოსმალეთის იმპერიის პოლიტიკურ რეჟიმში გამოიხატა, ამიტომ მოძრაობა მიმართული იყო ამ მთავრობის წინააღმდეგ.

1841 წლის დასაწყისში ალექსანდრიაში, ისევე როგორც მთელს სირიაში, თურქი მმართველები იძულებული იქნენ გადაედოთ გადასახადების აკრეფა. ამავე წლის შემოდგომაზე მღელვარებამ მოიცვა ალექსანდრია, თურქთა მიერ სულადობრივი გადასახადის – ვერგის აკრეფის გამო²⁸.

1844 წელს გაუქმდა სიკვდილით დასჯა „განდგომილობის“, ანუ ისლამის მოქცეულთა თავდაპირველი რწმენის დაბრუნების გამო. შეურაცხმყოფელი ტერმინი რაია, რომელიც ნიშნავს არა მუსლიმური დაბეგვრის კლასს, შეცვალა ნეიტრალური ტაბებით - სუბიექტებით. დაბოლოს, 1856 წლის ჰატ-ი-ჰუმაიონმა არსებითად შეარყია კონფესიური მელეტის თემების იერარქია, რომელიც აცხადებდა რელიგიის თავისუფლებას და თანასწორობას ოსმალეთის იმპერიის ყველა სუბიექტისთვის, განურჩევლად რელიგიისა, ენისა და ეროვნებისა, ასევე წამოაყენა საერო თემის თვითმმართველობებში ხალხის მოზიდვის პრინციპი.

1841, 1845 და 1860 წლების დრუზე-მარონიტების შეტაკებები ადგილი ჰქონდა შერეული დასახლებების ადგილებში, ანუ იქ, სადაც ინტერკომუნიკაციური

²⁷ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 60

²⁸ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 62

დაძაბულობა ყველაზე მძაფრი იყო. ძალადობის ყოველი ახალი აფეთქება უფრო ძლიერი აღმოჩნდებოდა ხოლმე, ვიდრე იყო წინა. თითოეულმა შეტაკებამ გამოიწვია პოლიტიკური ცვლილებები ქვეყნის შიგნით, რაც ზრდიდა ევროპული ძალების ჩარევას ლიბანის მმართველობაში²⁹.

1842 წლის დეკემბერში ავსტრიის კანცლერის კ. მეტერნიხის წინადადებით, ლიბანი დაიყო იყო ორ ოლქად - მარონიტების და დრუზული კაიმაკანის. რაიონების ხელმძღვანელები - მარონიტი და დრუზე კაიმაკამსი (რაიონის გამგებელი) ემორჩილებოდნენ თურქ ადმინისტრატორს - ბეირუთის მუშირს. ეს გეგმა კომპრომისი იყო საფრანგეთის მისწრაფებებს შორის შიხაბების აღდგენასა და თურქეთის ხელისუფლების სურვილს, შეენარჩუნებინათ ქვეყანა პირდაპირი კონტროლით. ორივე მხარე მას დროებით ღონისძიებად მიიჩნევდა. ქვეყნის დაყოფამ კიდევ უფრო გაამწვავა ურთიერთსაზოგადოებრივი დაძაბულობა. ორი კაიმაკამის რეჟიმის დამყარებისთანავე დრუზულ კაიმაკამიაში შერეული რეგიონების მართვის პრობლემა წარმოიშვა. ქრისტიანმა მოსახლეობამ, რომელიც ამ ტერიტორიების მცხოვრებთა ნახევარზე მეტს შეადგენდა, უარი თქვა დრუზე კაიმაკამისა და დრუზე მუკატაჯიას მორჩილებაზე.

1844 წლის შემოდგომაზე მარონიტი გლეხობა ამზადებდა ახალ აჯანყებას დრუზული წარჩინებულების წინააღმდეგ. შეიქმნა სპეციალური „სახალხო შეთქმულების“ საზოგადოებები, რომელსაც კომიტეტი ხელმძღვანელობდა დეირ ელ-კამარში. თითოეულ სოფლის მილიციას ხელმძღვანელობდა ე.წ ახალგაზრდობის შეიხი (შეიხ ალ-შაბაბი). წინა წლებისგან განსხვავებით, ლიდერები ძირითადად გლეხებისგან შედგებოდა. გამოსვლის მომზადებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მარონიტის ეკლესიამ, რომელმაც მნიშვნელოვანი თანხები გამოყო იარაღის შესაძენად. დრუზის შეიხებმა, თავის მხრივ, ალიანსი შექმნეს ელ-მუხტარში, ჯუმბლატების შტაბში³⁰.

1845 წლის მაისში ლიბანში მოხდა დრუზებსა და მარონიტებს შორის შეტაკება. შემოდგომაზე დრუზის შეიხებმა ოსმალეთის არმიის დახმარებით

²⁹ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 77

³⁰ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 78

დაამარცხეს მარონიტები³¹. მაისის დასაწყისში უპირატესობა ქრისტიანული რაზმების მხარეს იყო, რომლებიც თვით ალ-მუხთარს მიუახლოვდნენ, მაგრამ დრუზის შეიხებმა მოახერხეს ინიციატივის აღება. დრუზებმა დაწვეს ქრისტიანული სოფლები, გაძარცვეს ქონება, გაანადგურეს კოკონები და აბრეშუმის ჭიები. თურქულმა ნაწილებმა მოახდინეს ქრისტიანების განიარაღება, დრუზების მიმართ კეთილგანწყობილი ნეიტრალიტეტი შეინარჩუნეს. 1845 წლის მაისის ბოლოს თურქეთის გუბერნატორმა უბრძანა მხარეებს ზავი დაედოთ. ოსმალეთის ხელისუფლებამ ჩაატარა ლიბანის მმართველობის რეფორმა³².

საფრანგეთის კონსულის რჩევით, შეიქმნა მმართველობის ახალი სისტემა: თითოეულ რაიონში ორი კაიმაკამი და თითოეულ სოფელში ორი ვაკილი (რწმუნებული). კაიმაკში შეიქმნა საბჭო, რომელსაც ჰქონდა სასამართლოს ფუნქცია, რომელსაც ექნება კონტროლი გადასახადების შეგროვების შესახებ. საბჭო ათი წევრისგან შედგებოდა: ორი მარონიტი, ორი დრუზი, ორი სუნიტი, ორი მართლმადიდებელი და ორი მელქისედეკი (ბერძენი კათოლიკეები). ამან კიდევ უფრო გაართულა რელიგიური წინააღმდეგობა და შეიქმნა ხელსაყრელი პირობები სირიის შიდა საქმეებში საგარეო ჩარევისთვის. სწორედ ამ დაპირისპირების საფუძველზე (მარონიტი გლეხები და ქალაქელები, მათ შორის ვაჭრები, რომლებიც ეწინააღმდეგებოდნენ დრუზ ფეოდალებს) სირიაში 1850 წელს, ხალხური მოძრაობა განახლდა. ამის მიუხედავად, ოსმალეთის მთავრობამ განაახლა რეკრუტების გაწვევა, რამაც გამოიწვია ქვეყანის დიდ ქალაქებში არეულობა. 1850 წლის ოქტომბერში ალექსანდრიაში დაიწყო რეკრუტების შეგროვება, რამაც ქალაქის მუსლიმური მოსახლეობის მღელვარება გამოიწვია. საიდუმლო შეკრებებზე შემუშავდა შეიარაღებული გამოსვლის გეგმა³³.

³¹ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 69

³² Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 78

³³ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ. 72

აჯანყებამ ერთი თვე გასტანა. შეიარაღებულების გაყვანის ინიციატივა ქალაქის ღარიბი მოსახლეობის მხრიდან წამოვიდა, თურქეთის ხელისუფლების გადადგომის მოთხოვნით, რასაც მხარი დაუჭირეს გლეხობამ და ბედუინებმა. ისინი ასევე მოითხოვდნენ სამხედრო ხაზის გაუქმებას და სახელმწიფო ხაზინის გადასახადებს. წამოაყენეს სახალხო პოლიციის შექმნის იდეაც.

ალეპოს აჯანყებამ გაამწვავა დამაბულობა ქვეყნის მასშტაბით. თურქეთის მთავრობა შიშობდა, რომ ანტიოქიის, ტრიპოლისა და იერუსალიმის მოსახლეობა აჯანყებაში მიიღებდა მონაწილეობას. ამ შიშის საფუძველზე ანატოლიიდან სირიაში უამრავი სამხედრო ფორმირება გაიგზავნა. ოსმალეთის მთავრობამ აკრძალა იარაღის იმპორტი სირიაში და ყველა ტვირთი შემოწმდა საბაჟოზე. მაგრამ ალეპოს აჯანყება მეზობელ რაიონებში არ გავრცელდა და პორტმა სწრაფად შეძლო ჩრდილოეთ სირიაში მძლავრი ტალღების ჩაქრობა.

1859 წელს ქისრავეანში (ჩრდილოეთ ლიბანი) დაიწყო შეიარაღებული აჯანყება, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა მჭედელი ტანიუს შაჰინი (1815- 1895). ის დიდი ავტორიტეტით და პოპულარობით სარგებლობდა გლეხებს შორის. აჯანყებულებმა განდევნეს მარონიტი ფეოდალები და მიითვისეს მათი ქონება, პორტა იძულებული გახდა შაჰინი დაენიშნა ქისრავეანში დრუზთა კაიმაკამად. აჯანყება მალე გადაიზარდა დრუზებისა და მარონიტების დაპირისპირებაში.

1860 წელს დაწყებულმა სამოქალაქო ომმა მრავალი მსხვერპლი მოიტანა არა მხოლოდ მთიან ლიბანში, არამედ სირიის ქრისტიანებში. 1860 წლის ივლისში დამასკოში მოხდა ტრაგიკული მოვლენები. ფანატიკური მუსულმანები, თურქი ჯარისკაცების მონაწილეობით, მოაწყვეს ქრისტიანთა საზარელი ხოცვა. 1860 წლის მოვლენები სირიელ ხალხს ძვირად დაუჯდა. 20 ათასი ქრისტიანი მოკლეს, 380 ქრისტიანული სოფელი, 560 ეკლესია დაანგრეს, დიდი დანკარგი განიცადეს დრუზებმა და მუსლიმებმაც.

1860 წელს შეტაკებებმა საფრანგეთის იმპერატორ ნაპოლეონ მესამეს სირიის საქმეში ჩარევის საბაზი მისცა და მან მიიღო გადაწყვეტილება სირიაში ჯარების შეყვანის თაობაზე³⁴.

1860 წლის კონფლიქტის დროს, მარონიტის სამღვდელთა ანტიდრუზული პოზიცია დაიკავა, საფრანგეთმა მხარი დაუჭირა მარონიტებს და უნიატებს (როგორც საფრანგეთის პატრონის ქვეშ მყოფ თანა რელიგიებს), ბრიტანეთი ეხმარებოდა დრუზებს და რუსეთი ცდილობდა დაეცვა ლიბანის მართლმადიდებლური საპატრიარქო ანტიოქიაში³⁵. ლიბანის მარონიტების უმეტესობა მიესალმა საფრანგეთის ჯარების შემოსვლას. მაგრამ საფრანგეთის ოკუპაციის დროს, მარონიტის ელიტის მოლოდინი, იმის იმედით, რომ ქვეყანაში ძალაუფლება მათ ხელში გადავიდოდა, სიცრუე აღმოჩნდა³⁶.

მეორეს მხრივ, დიდმა ბრიტანეთმა და რუსეთმა, რომელთაც არ ისურვეს საფრანგეთის პოზიციების განმტკიცება სირიაში, მოითხოვეს საერთაშორისო კონფერენციის მოწვევა. 1860 წლის 5 სექტემბერს ექვსმა ქვეყანამ - დიდმა ბრიტანეთმა, რუსეთმა, საფრანგეთმა, ავსტრიამ, პრუსიამ და ოსმალეთმა - ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას, რომლითაც ფრანგულმა ჯარებმა სირია დაიპყრეს. დაკავების ვადა განისაზღვრება ექვსი თვით.

1861 წლის 9 ივნისს, დიდი დავის შემდეგ, საერთაშორისო კომისიამ დაადგინა ლიბანის ე.წ. ორგანული სტატუსი (Règlement organique), რაც გაფორმდა კონვენციის სახით და მას ხელი მოაწერეს თურქეთმა და ევროპის ქვეყნებმა კონსტანტინოპოლში (1864). ამ დოკუმენტმა დააფიქსირა ლიბანის ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური მოწყობის მოწყობის ძირითადი პრინციპები, დააკანონა მასზე 5 ევროპული სახელმწიფოს მეურვეობა³⁷.

³⁴ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 72

³⁵ Fisk R. Pity the Nation: The Abduction of Lebanon. NY, 1990. გვ. 57; Булеков А. В. О Маронитской церкви. № 1(23). 2000. გვ. 323.

³⁶ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 80

³⁷ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ. 73

მარონიტების ეთნო-კონფესიური იდენტიფიკაცია გახდა ნაციონალისტური იდეებისა და ლიბანის პოლიტიკური პარტიკულარიზმის ძირითადი საფუძველი. მარონიტის ეკლესიის განსაკუთრებული სტატუსი და საფრანგეთისა და ვატიკანის მტკიცე მხარდაჭერა ხელს უწყობდა ამ განწყობებს³⁸.

XIX წლის ბოლოს - XX საუკუნის დასაწყისი მოხდა მარონიტის ეკლესიის ახალი აღმავლობა და მისი პატრიარქების გავლენაც გაიზარდა. მარონიტის სამღვდელთა განსაკუთრებით ამაცობდა იმით, რომ მათ მიერ არჩეულ პატრიარქს არ სჭირდებოდა სულთნის მოწონება, განსხვავებით სხვა ქრისტიანული მელეტების ხელმძღვანელებისაგან. ამასობაში, ოსმალეთის იმპერიაში საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარება მწვავედებოდა. ლიბანელმა ნაციონალისტებმა მოითხოვეს მუტასარიფის გაფართოება „ბუნებრივი ლიბანის“ საზღვრებამდე, რომელსაც ისინი ბექას ხეობას და ზღვისპირა ქალაქებსაც მიაწერდნენ სირიის კუნძულ არვადს ჩრდილოეთით ტარტუსებამდე. დაისვა საკითხი ოსმალეთის იმპერიაში ლიბანის უფრო სრულყოფილ ავტონომიასთან დაკავშირებით³⁹. ზოგიერთ მარონიტულ წრეებში ისინი ლიბანზე საფრანგეთის პროტექტორატის შექმნის შესაძლებლობას გამოთქვამდნენ. პირველი მსოფლიო ომის წინა დღეს საფრანგეთმა გაააქტიურა მუშაობა ლიბანის მარონიტებს შორის. ეს განპირობებული იყო არა მხოლოდ მთიანი ლიბანის თემის გავლენით, არამედ მისი რიცხვობრივი უპირატესობით: 1910 წლის შეფასებით, ლიბანის მუტასარიფის მოსახლეობის 5/8 მარონიტი იყო (დაახლოებით 230 ათასი ადამიანი)⁴⁰.

1912 წელს საფრანგეთის საბრძოლო ხომალდი ჟიულ ფერი ჩამოვიდა ჯუნიეს პორტში და მისმა კაპიტანმა დემონსტრაციული ვიზიტი გაუმართა პატრიარქს. 1913 წელს ნაციონალისტურმა ორგანიზაციებმა რეფორმების ლიგამ და ლიბანის

³⁸ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 80

³⁹ Azoury N. Le réveil de la nation arabe dans L'Asie turque, en présence des intérêts et des rivalités des Puissances étrangères, de la Curie romaine et du Patriarcat oecumenique. Paris, 1905. გვ. 171.

⁴⁰ Labourt J. Eastern Christians in Communion with the Catholic Church // The Original Catholic Encyclopedia. 1910. გვ. 683.

რენესანსის საზოგადოებამ საფრანგეთის მთავრობას გაუგზავნეს წერილი ლიბანისა და სირიის ოკუპაციის წინადადებით. ომის დროს თურქეთის მთავრობამ გააუქმა ლიბანის ავტონომია, სიკვდილით დასაჯა ლიბანელი პატრიოტების ჯგუფი და რეპრესირება მოახდინა მარონიტის სასულიერო პირებზე. სამხედრო ხელისუფლებამ მონასტრები სიმაგრეებად აქცია, ორთქლის ლოკომოტივების საწვავად მოჭრა ხეხილის ხეები. გაწყდა ტრადიციული სავაჭრო და ეკონომიკური კავშირები. ზოგიერთი ცნობების თანახმად, მთიან ლიბანში 450 ათასი ადამიანიდან, სულ მცირე, მეოთხედი გარდაიცვალა შიმშილისა და ეპიდემიისგან⁴¹.

1.3. ფრანგული მანდატის პერიოდში კონფენსიების მდგომარეობა ლიბანში

1916 წელს დადებული ინგლის-საფრანგეთის საიქს-პიკო შეთანხმების თანახმად, ოსმალეთის საკუთრება შუა აღმოსავლეთში დაყოფილი იყო საფრანგეთისა და დიდი ბრიტანეთის გავლენის სფეროებად.

პირველი მსოფლიო ომის დასრულებისა და 1918 წლის ოქტომბერში ოსმალეთის იმპერიის დამარცხების შემდეგ, ბრიტანეთის არმიამ ედმუნდ ალენზის მეთაურობით, არაბული ჯარების დახმარებით ჰეჯაზიდან (ხელმძღვანელობდა ამირა ფაისალი, მერიკის შარიფ ჰუსეინის ვაჟი), დაიკავა სირია. ასევე შეიქმნა საოკუპაციო რეჟიმი ლიბანში. საფრანგეთის ჯარები ასევე განლაგდნენ სირიისა და ლიბანის სანაპირო რაიონებში და დაინიშნა საფრანგეთის გუბერნატორი.

პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, ოსმალეთის იმპერიის ტერიტორია დაიყო ბრიტანეთისა და საფრანგეთის გავლენის სფეროებად. უდა აღინიშნოს, რომ საიქს – პიკოს შეთანხმება ისტორიაში განხორციელებული ყველაზე სასტიკი ძალადობა იყო, რადგან საიქს – პიკოს შეთანხმებამ

⁴¹ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 81

საფუძველი ჩაუყარა ახალი გარიგებების, შეთანხმებებისა და ზავის 9 – წლიან პროცესს, რომელმაც ოსმალეთის ჩარჩოებიდან ჩამოაყალიბა თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი.

საფრანგეთის არმიის ნაწილები ასევე განლაგდნენ სირიისა და ლიბანის სანაპირო რაიონებში და დაინიშნა საფრანგეთის გუბერნატორი. გამოცხადდა, რომ ეს არის დროებითი რეჟიმი და სირიისა და ლიბანის მომავალი სამშვიდობო კონფერენციაზე გადაწყდება. ფეისალ ალ-ჰუსეინ ალ-ჰაშიმიმ დამასკოში შექმნა პირველი არაბული მთავრობა⁴².

პირველი მსოფლიო ომის შედეგებმა შეცვალა ეთნო-კონფესიური ვითარება აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვისპირეთში, განსაკუთრებით ლიბანსა და სირიაში. 1918 წლის მონაცემებით, ლიბანელი მარონიტების რაოდენობა 242,3 ათასი ადამიანი იყო (ლიბანის მთელი მოსახლეობა 414,8 ათასი ადამიანი იყო)⁴³, რაც პროცენტულად შეადგენდა ლიბანის მთლიანი მოსახლეობის 58.5% -ს⁴⁴.

1919 წლის პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე, რომელმაც გადაწყვიტა ლიბანის ომისშემდგომი ბედი, ლიბანის დელეგაციებმა (რომელთაგან ერთ – ერთს მარონიტის პატრიარქი ილიას ჰუვეიკი ხელმძღვანელობდა) მხარი დაუჭირეს საფრანგეთის დროებითი პროტექტორატის ქვეშ ლიბანის სახელმწიფოს შექმნის გეგმას⁴⁵. 1919 წლის 18 იანვარს პარიზში სამშვიდობო კონფერენციაზე მწვავე კამათმა ბრიტანეთსა და საფრანგეთს შორის გამოიწვია სირიისა და ლიბანის მანდატის საფრანგეთის ხელში გადაცემის გადაწყვეტილება (1920 წლის აპრილი).

1919 წლის 26 ნოემბერს ბრიტანულმა არმიამ დატოვა დამასკო. ფრანგებმა დაიწყეს აღმოსავლეთ სირიაში (დამასკოს ჩათვლით) ჩარევის მზადება. 1920

⁴² სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ. 95

⁴³ Rondot P. Les institutions politiques du Liban. Paris, 1947. P. 28; Фарис Хани. Ан-Низаат ат-таифийა фи тарих Лубнан аль-хадис (Конфессиональные конфликты в новой и новейшей истории Ливана). Бейрут, 1980. გვ. 145.

⁴⁴ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 82

⁴⁵ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 80

წელს სირიისა და ლიბანის სანაპირო რაიონებში საფრანგეთის ჯარების რაოდენობა 7000 – დან 70 000 – მდე გაიზარდა.

აბსოლუტური ძალაუფლება საფრანგეთის უმაღლესი კომისრის (ანრი გურუს) ხელში გადავიდა, რომელსაც მხარს უჭერდა საოკუპაციო ჯარი. საფრანგეთი ეძებდა სახელმწიფოებრიობის შესაბამის ფორმას, რათა მას გაემღიერებინა თავისი ძალაუფლება მანდატურ ტერიტორიებზე. 1920 წლის 1 სექტემბერს შეიქმნა სახელმწიფო სახელწოდებით „დიდი ლიბანი“, რომელსაც სათავეში ედგა საფრანგეთის გუბერნატორი⁴⁶.

ლიბანის მთის ტერიტორიის გარდა, რომლის მოსახლეობის უმეტესობა ქრისტიანები იყვნენ, იგი მოიცავდა ბეირუტს, ჯებელ ამილს, ბექაას ხეობას, აკკარს და ტრიპოლს. ამ ტერიტორიების ახალ კოლონიალურ საკუთრებაში ჩართვით, საფრანგეთის ხელისუფლება მიზნად ისახავდა ბეირუტისა და ტრიპოლის სუნიტური ბურჟუაზიის შესუსტებას, ცდილობდნენ სირიასთან შეერთებას და ლიბანის სანაპიროს გეოპოლიტიკურად და ეკონომიკურად მნიშვნელოვან ტერიტორიას თავიანთ მმართველობაში. ამაში საფრანგეთის ინტერესები იკვეთებოდა მარონიტის ელიტის მისწრაფებებთან და ცდილობდნენ თავიდან აეცილებინათ „ლიბანის ქრისტიანთა შერევა მუსულმანურ ზღვაში“⁴⁷.

დიდი ლიბანის ჩამოყალიბებამ შეცვალა რელიგიური თემების რიცხვითი თანაფარდობა, რაც მარონიტებს ჩამოერთვა დომინირებული პოზიციიდან. თუ ძველ ლიბანში მარონიტებს მთელი ქრისტიანების 73,5% და ზოგადი მოსახლეობის 58,5% შეადგენდა, ახლა მათი წილი შემცირდა, შესაბამისად, 57,4% და 28,7%⁴⁸.

⁴⁶ სანიკიმე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 98

⁴⁷ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, Москва 2017. გვ 15-18

⁴⁸ Rondot P. Les institutions politiques du Liban. Paris, 1947. P. 28; Фарис Хани. Ан-Низаат ат-თაიფийა фи тарих Либнан аль-хадис (Конфессиональные конфликты в новой и новейшей истории Ливана). Бейрут, 1980. გვ. 145.

სან რემოს კონფერენციამ 1920 წელს დაამტკიცა ე.წ. საერთაშორისო მანდატების პროექტი ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოებზე; 1922 წლის ივლისში, ერთა ლიგამ დაამტკიცა საფრანგეთის მანდატი სირიისა და ლიბანის ტერიტორიებზე, რომლებიც იყოფა რამდენიმე მინი-სახელმწიფოებად: დამასკო, ალეპო, ჯებელ დრუზი, ალავიტის ტერიტორია, ალექსანდრეტის ავტონომია და დიდი ლიბანი⁴⁹.

საფრანგეთის მანდატის პერიოდი ლიბანისთვის შედარებით ეკონომიკური აღმავლობის დრო იყო. თანამედროვე გზების ქსელის გაჩენამ ხელი შეუწყო ვაჭრობის აღორძინებას, ხოლო თანამედროვე სკოლების რაოდენობის ზრდამ სასარგებლო გავლენა იქონია განათლების დონეზე. საბანკო სექტორი სწრაფად გაიზარდა. ლიბანი იქცა შუა აღმოსავლეთის რამდენიმე ქვეყანას შორის, სადაც მოწინავე ევროპული მედიცინა ხელმისაწვდომი გახდა მოსახლეობის უმრავლესობისთვის.

მას შემდეგ, რაც 1926 წელს ლიბანი გამოცხადდა რესპუბლიკად, საფრანგეთის მანდატით, ქვეყანამ მიიღო კონსტიტუცია და აირჩია ერთპალატიანი პარლამენტი. ამავდროულად, პარიზის ხელში დარჩა ქვეყნის თავდაცვის, საგარეო პოლიტიკისა და შიდა უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული უფლებამოსილებები. მარონიტურ ელიტასა და საფრანგეთის ხელისუფლებას შორის დადებული შეთანხმებების თანახმად, ქვეყნის პოლიტიკურ სისტემაში დომინანტი პოზიცია ქრისტიანულ თემს ენიჭებოდა. 1932 წლის აღწერის თანახმად, ქრისტიანები შეადგენდნენ ლიბანის მოსახლეობის 52%-ს⁵⁰. ახალ ლიბანში ქრისტიანული სახელმწიფოს შექმნის გეგმებმა ყველანაირი ადგილი დაკარგა. რელიგიური თანამშრომლობა ქვეყნის სიცოცხლისუნარიანობის პირობად იქცა⁵¹.

⁴⁹ 1925 წლისთვის, მთელი რიგი ადმინისტრაციული გარდაქმნების და ტერიტორიული გაერთიანებების შემდეგ საფრანგეთის მანდატის ქვეშ აღმოჩნდა ოთხი სახელმწიფო: დიდი ლიბანი, სირია, ალავიტების სახელმწიფო და ჯებელ დრუზი. იხ. MacCallum E. The Nationalist Crusade in Syria. NY, 1928. გვ. 53.

⁵⁰ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, Москва 2017. გვ 15-18

⁵¹ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 85

ლიბანისგან განსხვავებით, სადაც ქრისტიანული მოსახლეობა ფრანგებს აღიქვამდა როგორც განმათავისუფლებელს, სირიის მოსახლეობამ მანდატს აჯანყებებით უპასუხა. ოკუპაციის პირველ დღეებში გლეხებმა და ბედუინებმა შექმნეს პარტიზანული რაზმები. 1919 წელს ანასარიის მთაში ალავიტების აჯანყებამ დაიწყო, რომელიც მხოლოდ 1921 წელს ჩაახშეს.

სამი წელი დასჭირდა (1920-1923) საფრანგეთს სირიაზე სრული კონტროლის დასამყარებლად. 1920 წლის აგვისტოს ამბოხება მოხდა ჰაურანში, ბაალბეკში. 1921 წელს აჯანყებებმა სირიის ჩრდილოეთით მოიცვა. პირველი ნაციონალისტური ჯგუფი, რომელიც დამასკოში საფრანგეთის მანდატის პერიოდში შეიქმნა, იყო რკინის ხელის საზოგადოება.

1925 წლის 18 ივლისს ჯაზალ დრუზში დაიწყო დიდი სირიული აჯანყება (ას-სავრა ას-სურიდა ალქუბრა), იგივე დრუზთა დიდი აჯანყება, რომელიც ყველაზე მასშტაბური და ხანგრძლივი ანტიკოლონიური გამოსვლა იყო (1925-1927) ომთაშორის პერიოდის არაბულ აღმოსავლეთში. აჯანყებამ მოიცვა მთელი სირია (დამასკო, ალეპო, ჰამა, ჰომსი, ალექსანდრეტა და სხვ.) და ლიბანის ნაწილი.

1926 წლის გაზაფხულიდან საფრანგეთის ხელისუფლება თავდაცვიდან შეტევაზე გადავიდა - სირიაში და ლიბანში გადაისროლა არმია (70-78 ათასი) მაროკოდან და სენეგალიდან.

1925-1927 წწ. აჯანყებამ აიძულა ფრანგები შეეცვალათ მმართველობის მეთოდები. საფრანგეთის დაშლის პოლიტიკამ შედეგი არ გამოიღო; პირიქით, ამან გააძლიერა ეკონომიკური კრიზისი და გამოიწვია სირიისა და ლიბანის კატასტროფა. 1929-1933 წწ გლობალურმა ეკონომიკურმა კრიზისმა მნიშვნელოვნად გააუარესა სირიისა და ლიბანის მოსახლეობის მდგომარეობა. ამ პერიოდის განმავლობაში, სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე ფასები 5-ჯერ დაეცა, ძირითადი სამრეწველო საქონლის მოცულობაც რამდენჯერმე შემცირდა, ხოლო გადასახადები უცვლელი დარჩა სამომხმარებლო საქონელზე ფასების

ინტენსიური ზრდის ფონზე. არახელსაყრელმა ეკონომიკურმა მდგომარეობამ გლეხობის გადარიბება გამოიწვია⁵².

დიდი ლიბანის შექმნას პროტესტი მოჰყვა ჩრდილოეთ ლიბანელ სუნიტებს შორის, რომლებიც 1936 წლამდე არ ტოვებდნენ საზღვრების გადასინჯვის მცდელობებს და ანტიოქიის საკატორიქოს მართლმადიდებლებს, რომლებიც იყოფა ახალი საზღვრის მიხედვით. მარონიტები უკმაყოფილონი არიან იმით, რომ მარონიტების ფაქტობრივი მოსახლეობის პროცენტული წილი მნიშვნელოვნად შემცირდა წარმართთა კომპაქტური დასახლების (ბექის შიიტები, ჩრდილოეთით ალავიტები) ახალ სახელმწიფოში მოქცევის შემდეგ, აგრეთვე სხვადასხვა კონფესიური თემების გამო (მართლმადიდებლური სანაპირო და ზოგიერთი ქალაქი)⁵³.

1936-1938 წლებში საფრანგეთის უმაღლესმა კომისარმა ლიბანში გამოსცა განკარგულებები, რომლებიც ოფიციალურად ცნობს რელიგიური თემების ტრადიციულ უფლებებს და განსაზღვრავს მათ ფუნქციებს, რომლებიც წინა მილეტის დებულებასთან ახლოსაა⁵⁴. მარონიტის ელიტამ მოახერხა ადმინისტრაციული აპარატის ყველაზე მნიშვნელოვანი პოსტების აღება, მას შემდეგ ლიბანელმა სუნიტებმა უარი თქვეს მთავრობაში მონაწილეობაზე. ამასთან, უკვე 30-იანი წლების შუა პერიოდში. მარონიტების საზოგადოების ხელმძღვანელობა ოპოზიციის ბანაკში გადავიდა. საბოლოოდ ეს გადაწყვეტილება გამოიწვეული იყო მანდატის ორგანოებსა და მარონიტის ეკლესიას შორის ეკონომიკური წინააღმდეგობებით, როგორც წამყვანი მიწის მესაკუთრისგან, რომელიც იმ დროს უკვე ფლობდა ქვეყნის დამუშავებული მიწის მეოთხედს.

ეჭვგარეშეა, რომ მანდატის წლების განმავლობაში საფრანგეთის გავლენა ლიბანელებზე შემცირდა. 1926 წელს ლიბანის კონსტიტუციურ რესპუბლიკად

⁵² სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბ. 2011, გვ 132

⁵³ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 99

⁵⁴ Vaumas E., de. La répartition confessionnelle au Liban // Revue de géographie alpine. 1955. T. 43, fasc. 3. გვ. 592-597.

გამოცხადების მიუხედავად, დე ფაქტო ხელისუფლება საფრანგეთის უმაღლეს კომისარს დარჩა. ახალმა მსოფლიო ომმა ხელი შეუწყო განმათავისუფლებელი ბრძოლის წარმატებას.

1941 წლის ნოემბერში „თავისუფალი საფრანგეთის“ წარმომადგენელმა გამოაცხადა ლიბანის დამოუკიდებლობა. 1943 წელს ქვეყნის კონსტიტუცია აღდგა. იმავე წელს დაიდო ე.წ. ეროვნული პაქტი - ზეპირი შეთანხმება ორი წამყვანი რელიგიური საზოგადოების სახელით იქნა მიღწეული მარონიტი პოლიტიკოსების ბიშარა ალ-ხურისა და სუნიტი მუსლიმი რიად ალ-სოლჰის მიერ. შეთანხმების შესახებ ზოგადად მიღებული ჩანაწერი არ არსებობს, თუმცა ზოგჯერ მის კოდიფიკაციას უწოდებენ მინისტრის დეკლარაციას 1943 წლის 7 ოქტომბერს, სადაც მხოლოდ მთავრობის ზოგადი პროგრამა იყო ასახული⁵⁵. თუმცა, ფრანგი მკვლევარი პიერ რონდო დარწმუნებულია, რომ ეროვნულ პაქტს ერთმნიშვნელოვანი სიტყვიერი გამოხატვაც კი არ ჰქონდა⁵⁶.

თავი II. ლიბანის რესპუბლიკის პოლიტიკაში კონფენსიების

ჩართულობა და მისი შედეგები

2.1. ქვეყნის კონფენსიური მოწყობის პირველი ეტაპი

იმისთვის რომ სახელმწიფომ იარსებოს, მას უნდა შესწევდეს უნარი დაიცვას წესრიგი და კანონი, აკრიფოს გადასახადები და იყოლიოს არმია. სახელმწიფო ხელისუფლება ცენტრალიზებული უნდა იყოს და ეყრდნობოდეს დაქირავებული მოხელეების კეთილსინდისიერ საქმიანობას⁵⁷.

კონფესიონალიზმმა და კონსოლიციონალიზმმა ხელი შეუშალა ლიბანში ძლიერი სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივებს. ძლიერი სახელმწიფოში სულაც არ იგულისხმება ავტორიტარული ან ტოტალიტარული სახელმწიფო.

უკიდურესად ჭრელი ეთნო-კონფესიური ვითარება არაბულ სამყაროში არ შემოიფარგლება მარტივი „შავი და თეთრი“ სქემებით. უძველესი დროიდან,

⁵⁵ Dahdah N. Évolution historique du Liban. Beyrouth, 1968. P. 264; Наккаш, Заки. Лубнан бейна хакика ва зилал. Дирасат тахлилийя ва нақд мавдуий ли китаб «Хакаик Лубнан» Бишара Халил ал-Хури. Бейрут, 1965. გვ. 59–61

⁵⁶ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ 99

⁵⁷ გაჩეჩილაძე რ., ახლო აღმოსავლეთი, ტ. 2, გვ 425

სიტყვა „ლიბანი“ აღნიშნავდა მხოლოდ ლიბანის ქედს (მთიანი ლიბანი) - დიდი, ან უფრო დიდი (გეოგრაფიული) სირიის ნაწილი, რომელიც მოიცავდა მთელ აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვას, ასევე ცნობილი როგორც აღმოსავლეთ ლევანტი. მხოლოდ პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, საფრანგეთის მანდატით, ლიბანმა შეიძინა თანამედროვე ადმინისტრაციული და პოლიტიკური საზღვრები. მოკრძალებული ზომის მიუხედავად, ლიბანი დიდი სირიის უნიკალური ნაწილია, რომელიც ნათლად ასახავს არაბული მაშრიკის ეთნო-კონფესიური ვითარების სირთულეს. ლიბანის უნიკალური პოლიტიკური სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია კონფესიონალიზმის პრინციპზე, ან კონფესიურ-პროპორციულ წარმომადგენლობაზე, უზრუნველყოფილია 1926 წლის კონსტიტუციის 95-ე მუხლით, 1943 წლის ეროვნული პაქტით და 1989 წლის ტაიფის ხელშეკრულებებით, იგი ითვალისწინებს მთავრობის პოსტების თანაბრად განაწილებას ქრისტიანებსა და მუსლიმებს შორის, თითოეულ კონფესიულ თემს მთავარ თანამდებობებზე და პარლამენტში ადგილების მიხედვით გარკვეულ კვოტას⁵⁸.

ტაიფის ხელშეკრულებები შეიცავს უამრავ დებულებას, რომლებიც მიზნად ისახავდა ქვეყნის პოლიტიკური სისტემის აღდგენასა და გაძლიერებას. ამასთან, ამ დებულებებმა არამარტო გაანადგურა პოლიტიკური კონფესიონალიზმი, რომელიც 1975-1990 წლების სამოქალაქო ომის მთავარი მიზეზი გახდა, არამედ გააძლიერა რელიგიური კომპონენტი⁵⁹.

1943 წელს ლიბანმა ოფიციალურად მოიპოვა დამოუკიდებლობა. შეთახმების თანახმად, ქვეყნის პრეზიდენტი აუცილებლად უნდა ყოფილიყო ქრისტიანი-მარონიტი, პრემიერ-მინისტრი-მუსლიმი სუნიტი, პარლამენტის სპიკერი მუსლიმი-შიიტი.

აღსანიშნავია, რომ II მსოფლიო ომმა მრავალი სიახლე შეიტანა ახლო აღმოსავლეთში. ომის დასაწყისისათვის ლიბანი და სირია ჯერ კიდევ საფრანგეთის სამანდატო ტერიტორიებს წარმოადგენდა. საფრანგეთს ომის

⁵⁸ Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, გვ. 99

⁵⁹ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, Москва 2017, გვ 82

დაწყებამდე სირიაში მნიშვნელოვანი შეიარაღებული ძალები ჰყავდა გენერალ ვაიგანის მეთაურობით. სირიასთან ისედაც მძიმე ურთიერთობებს დაემატა 1939 წლის ივლისში ალექსანდრეტას თურქეთისათვის „ჩუქება“, რის გამოც სირიის პრეზიდენტი პროტესტის ნიშნად გადადგა. ამის შემდეგ ფრანგებმა დაშალეს წარმომადგენლობითი კრება, შეაჩერეს კონსტიტუციის მოქმედება; საგარეო საქმეები, თავდაცვა უშუალოდ დაიქვემდებარეს და თავის თავზე აიღეს კაბინეტის ფუნქციები. ასევე შექმნეს სეპარატისტული რეჟიმები ჯაბალ დრუზსა და ლატაკიაში. საბჭოთა კავშირის ომში ჩაბმამდე არსებობდა გეგმაც, რომლის თანახმადაც ფრანგულ არმიას უნდა წამოეწყო შეტევა კავკასიისაკენ, ბაქოს მიმართულებით, რათა მოესპო საბჭოთა კავშირის მიერ გერმანიის ნავთობით მომარაგების პერსპექტივა. 1940 წელს საფრანგეთის მარცხმა და ვიშის პროგერმანული მთავრობის შექმნამ საკმაოდ ბუნდოვანი სიტუაცია შექმნა სირიასა და ლიბანში (ისე როგორც საფრანგეთის ჩრდილო აფრიკის სამფლობელოებში – მაროკოს, ალჟირსა და თუნისში).

საფრანგეთის მარცხის შემდეგ, ბრიტანელებმა სირიისა და ლიბანის ბლოკადა მოაწყვეს და ხელს უწყობდნენ „თავისუფალი საფრანგეთის“ პირველ წარმომადგენლებს. ვიშისა და გერმანიის კოლაბორაცია ბრიტანეთის დიდ შემფოთებას იწვევდა. სირია და ლიბანი ღერძის ქვეყნების დამხმარე ბაზად შეიძლება ქცეულიყო. ეკონომიკურმა სიძნელებებმა, სურსათის ნაკლებობამ, ასევე ფრანგული ფრანკის კოლაფსმა, რომელზეც მიბმული იყო სირიისა და ლიბანის ფული, გამოიწვია გაფიცვები და პოლიტიკური დემონსტრაციები. ვიშის რეჟიმმა ახალი მთავრობები დანიშნა ლიბანსა და სირიაში, მაგრამ ცვლილებებმა მხოლოდ ნაწილობრივ გამოასწორა სიტუაცია, ვინაიდან სირიისა და ლიბანის ხელმძღვანელები გეგმავდნენ სრული დამოუკიდებლობის მიღწევას საფრანგეთის ამ დასუსტების მომენტში და წინააღმდეგი არ იყვნენ მოქცეულიყვნენ გერმანიის ან იტალიის გავლენის ორბიტაში. 1943 წლის მარტში ბრიტანელებმა აიძულეს ფრანგები დათანხმებულიყვნენ სირიასა და ლიბანში

კონსტიტუციური რეჟიმების აღდგენასა და არჩევნების ჩატარებაზე. საფრანგეთმა ორი სახელმწიფო დამოუკიდებელ და თავისუფალ

რესპუბლიკებად აღიარა. გენერალ დე გოლის სახელით, გენერალმა კატრუმ მოსახლეობას ამის შესახებ ამცნო 1943 წლის 8 ივნისს. დამოუკიდებელი ქვეყნების სტატუსის საბოლოოდ გარკვევა კი ამ პროკლამაციით ომის დასასრულამდე გადაიდო. ფრანგებს ნებისმიერ შემთხვევაში სურდათ სირიასა და ლიბანში კონტროლის შენარჩუნება.

ლიბანში მუსლიმები დათახმდნენ სირიისაგან გამოყოფას, ქრისტიანებმა კი, საპასუხოდ, ქვეყანა „არაბულად“ აღიარეს. ორ თემს შორის ამგვარი კომპრომისი საფუძვლად დაედო ე.წ. დაუწერელ „ნაციონალურ პაქტს“. ლიბანში არჩევნებში მანდატის მოწინააღმდეგეებმა გაიმარჯვეს⁶⁰.

1944 წელს აშშ-მა და საბჭოთა კავშირმა ამ ორი ქვეყნის სრული დიპლომატიური აღიარება მოახდინა და მათაც ომი გამოუცხადეს ღერძის ქვეყნებს, რის შედეგადაც ასევე აღმოჩნდნენ გაერო-ს პირველ წევრთა შორის. ნაციონალისტების, რუსებისა და ამერიკელების ქმედებამ აიძულა ფრანგები, დროებით მაინც, ეღიარებინათ სირიისა და ლიბანის სრული დამოუკიდებლობა.

ახლო აღმოსავლეთში II მსოფლიო ომის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტი იყო ახლო აღმოსავლური სახელმწიფოების დიდი ნაწილის მიერ ნეიტრალიტეტის (ნაწილობრივის მაინც) და დამოუკიდებლობის შენარჩუნება და ასევე მოპოვებაც. ამასთან, ბევრმა ქვეყანამ, დიდი მცდელობის მიუხედავად, ვერ აარიდა თავი ომს.

ომმა ხელი შეუწყო ახლო აღმოსავლეთის ხალხებში ნაციონალიზმისა და იმპერიული კონტროლისადმი რადიკალური ოპოზიციის განვითარებას. მრავალ ახლოაღმოსავლურ ქვეყანაში ლიბერალური კონსტიტუციონალიზმზე დამყარებული წყობის შექმნის მცდელობებმა ომთაშორის პერიოდში

შედეგი არ გამოიღო და 1945 წლის შემდეგ დაიწყო უფრო ავტორიტარული და რევოლუციური რეჟიმების ჩამოყალიბება. II მსოფლიო ომმა დააჩქარა ინდუსტრიალიზაცია და გამოიწვია მცირე დონის მრეწველობის შექმნა, იმავდროულად კი რეგიონმა დიდი ფიზიკური დანაკლისი განიცადა ბრძოლებისა და ინფლაციის შედეგად.

⁶⁰ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ 158

გარეგნულად, ომის დასასრულისათვის რეგიონი თითქოს ფართოდ ემანსიპირებული იყო. სირიამ და ლიბანმა სრული დამოუკიდებლობა მოიპოვეს. ერაყი და ეგვიპტეც, მიუხედავად ბრიტანეთის ძლიერი ზეგავლენისა, შეიძლებოდა ჩათვლილიყო დასავლური დომინირებისაგან თითქმის გათავისუფლებულად. საუდის არაბეთი სუვერენული სახელმწიფო იყო. მხოლოდ პალესტინა და ტრანსიორდანია რჩებოდა ბრიტანული პროტექტორატის ქვეშ⁶¹.

II მსოფლიო ომის ერთ-ერთი მთავარი შედეგი კი მთელს ახლო აღმოსავლეთში იყო ბრიტანეთისა და საფრანგეთის პოლიტიკური, სამხედრო და ეკონომიკური ძალების გამოფიტვა. ისინი იძულებული გახდნენ დაეთმოთ ახლო აღმოსავლეთის უმეტესი ნაწილის იმპერიული კონტროლი. ორმა ახალმა ზესახელმწიფომ, აშშ-მა და საბჭოთა კავშირმა ამის შედეგად თანდათანობით განავრცეს საკუთარი პოლიტიკური და სამხედრო ზეგავლენა ახლო აღმოსავლეთში⁶².

2.2. კონფენსიური მმართველობის სისტემის შედეგები ლიბანში

სექტანტობის პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია ლიბანში, სადაც კონფესიონალიზმი მთელი პოლიტიკური სისტემის ქვაკუთხედაა და განსაზღვრავს მოქალაქეთა ცხოვრების ყველა ასპექტს.

მეორე მსოფლიო ომის წინ, მსოფლიოში დაიწყო დეკოლონიზაციის პროცესი. კოლონიზაციის პროცესში შეიქმნა ახალი სახელმწიფო დროშები, აშენდა სასახლეები, შეიქმნა ახალი ფინანსური, სამხედრო თუ პოლიტიკური ელიტა, მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ყოფილ კოლონიებში არ არსებობდა ძლიერი სახელმწიფო ინსტიტუტები, ეკონომიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩრდილში იყო და საკანონმდებლო ბაზა ძალიან სუსტი იყო.

⁶¹ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ 158-160

⁶² სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ 160-162

ერთ-ერთი ასეთი სახელმწიფო იყო ლიბანი, რომელიც, ზოგიერთი ისტორიკოსის აზრით, მთლიანად ხელოვნური სტრუქტურა იყო. გარდა ამისა, ლიბანი ახლო აღმოსავლეთის ერთგვარი ემბლემაა, რაც ახლო აღმოსავლეთის სიმბოლოა, ლიბანი არის რელიგიების, ეთნიკური ჯგუფებისა და სექტების მოზაიკა რეგიონში.

ასეთი ეთნიკური და რელიგიური მრავალფეროვნება გაითვალისწინეს პოლიტიკური სისტემის არჩევნისას და სახელმწიფო სტრუქტურა ემყარებოდა რელიგიურ მოტივებს. დაუწერელი ხელშეკრულებით, ქვეყნის პრეზიდენტობა ქრისტიან მარონიტს დარჩა. იმ დროს ქრისტიანები შეადგენდნენ მოსახლეობის უმრავლესობას, პრემიერ მინისტრის პოსტს სუნიტი მუსლიმები იკავებდნენ, ხოლო პარლამენტში ადგილი შიიტი მუსლიმებისთვის იყო განკუთვნილი.

ამკარაა, რომ ხელისუფლების ასეთ დაყოფას თან ახლავს მუდმივი პოლიტიკური დესტაბილიზაცია და ინსტიტუციური კორუფცია სუსტ სახელმწიფოში. ამის მიუხედავად, ლიბანში ამგვარმა პოლიტიკურმა სქემამ როგორღაც შემაკავებელი როლი ითამაშა ხელისუფლებისა და სახელმწიფოს გამიჯვნაში. ასეთი სისტემის პირობებში არცერთ პოლიტიკურ ჯგუფს არ შეიძლება ჰქონდეს აბსოლუტური უმრავლესობა, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს მცირე პოლიტიკური ჯგუფის ხელში ჭარბი ძალაუფლების კონცენტრაციის რისკს.

შედეგად, ლიბანი დროთა განმავლობაში გახდა ყველაზე დინამიურად განვითარებადი, სტაბილური და თავისუფალი სახელმწიფო შუა აღმოსავლეთში. მიუხედავად იმისა, რომ მეზობელ სირიაში 1945-1970 წლებში 20 სამხედრო გადატრიალება მოხდა, ლიბანი ეკონომიკურად განვითარდა და ქვეყანა დაცული იყო სიტყვის, გამოხატვისა და სხვა სამოქალაქო თავისუფლებებით.

მეზობელი ქვეყნებისგან განსხვავებით, ლიბანი ღარიბია ბუნებრივი რესურსებით და ამან დადებითი როლი ითამაშა ლიბანის განვითარებაში. ნავთობის მომარაგების არარსებობის გამო, ლიბანმა შექმნა მომსახურებაზე ორიენტირებული ეკონომიკა, სადაც დაცული იყო კერძო საკუთრება და

კაპიტალი. ქვეყანა გაიხსნა უცხოური ინვესტიციებისათვის და გახდა რეგიონის ფინანსური ცენტრი. ლიბანი გამოირჩეოდა თავისუფალი ცხოვრების წესით და სეკულარიზმის მაღალი ხარისხით⁶³.

1950 – დან 1974 წლამდე ლიბანის ეკონომიკა წელიწადში საშუალოდ 7% –ით იზრდებოდა, ხოლო ინფლაციის საშუალო მაჩვენებელი არ აღემატებოდა 2-3% – ს. იმ დროს ქვეყნის მშპ ერთ სულ მოსახლეზე დაახლოებით 1200 აშშ დოლარი იყო, რაც ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი იყო განვითარებად ქვეყნებს შორის. ლიბანი მეზობლებისგან წერა-კითხვისა და განათლების მაღალი დონით გამოირჩეოდა. ამ პერიოდში ქვეყანაში ცხოვრობდნენ ყველაზე გამოცდილი მუშაკები რეგიონში.

სწრაფი ეკონომიკური ზრდის პარალელურად, აქტუალობა გახდა თანასწორობის საკითხი, მაგრამ არა იმდენად ეკონომიკურად, რამდენადაც პოლიტიკურად. ფაქტია, რომ მარონიტი ქრისტიანები იყვნენ ყველაზე ძლიერი ჯგუფი. ისინი პრეზიდენტად მსახურობდნენ, რომელსაც, ბალანსის მიუხედავად, ბევრ საკითხზე ჰქონდა საბოლოო სიტყვა. ამავე დროს, სწორედ მარონიტებმა დაიკავეს პარლამენტის ადგილების ნახევარზე მეტი. ქვეყნის სხვა დომინანტურ სექტებს მეტი პოლიტიკური წარმომადგენლობა და მეტი ძალაუფლება სურდათ. აქტუალური იყო ეკონომიკური თანასწორობის საკითხიც. ფაქტია, რომ ქვეყანაში ბიზნესის უმეტესობას ქრისტიანები ფლობდნენ და მათი საშუალო შემოსავალი მნიშვნელოვნად აღემატებოდა მუსლიმებს. 1974 წლისთვის ქვეყნის საშუალო კლასი მოსახლეობის 25% -ს შეადგენდა, 21% ითვლებოდა ძალიან მდიდარ ან შედარებით მდიდარ და 54% ღარიბად ან შედარებით ღარიბად, ხოლო მათი უმეტესობა მუსლიმი იყო. დაბოლოს, ლიბანში დელიკატური ბალანსი 1970-იან წლებში დაიწყო.

1970 წელს იორდანის მეფემ ჰუსეინმა გადაწყვიტა პალესტინელი მიგრანტების განდევნა იმ ქვეყნიდან, რომელიც ისტორიაში შევიდა, როგორც შავი სექტემბერი. სწორედ შავი სექტემბერი ეწოდა პალესტინის ტერორისტულ

⁶³ ზარქუა ა., ლიბანი - როგორ აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის მოწინავე ქვეყანა კოლაფსის პირას, ჟურნალი „ტაბულა“, 12 აგვ, 2020, გვ.28 ელ.რესურსი: <https://tabula.ge/ge/news/651394-libani-rogor-aghmochnda-akhlo-aghmosavletis>

ორგანიზაციას, რომელმაც უმასპინძლა მიუნხენის ოლიმპიურ თამაშებს. პალესტინელი მიგრანტები იორდანიაში დასრულდნენ მას შემდეგ, რაც არაბული სახელმწიფოების კოალიცია დამარცხდა ისრაელთან ექვს დღიან ომში 1967 წელს⁶⁴.

2.3. ლიბანის ჩართულობა პალესტინა-ისრაელის კონფლიქტში და პალესტინის წინააღმდეგობის მოძრაობის საქმიანობა ლიბანში

1970-იან და 1990-იან წლებში შეიარაღებული შეტაკებები დაიწყო ლიბანში მუსულმანურ და ქრისტიანულ თემებს შორის, რასაც შემდეგი ფაქტი მოჰყვა: ისრაელის სახელმწიფოს აღდგენის მოწინააღმდეგე პალესტინელთა შეიარაღებული რაზმები, რომლებმაც მარცხი განიცადეს ისრაელის რეგულარულ არმიასთან გადავიდნენ იორდანიაში. 1970 წელს იასერ არაფატმა მხარი დაუჭირა იორდანის მეფის ჰუსეინის სამხედრო გადატრიალებით დამხობის მცდელობას. ამასთან, პალესტინის ჯარები დამარცხდნენ და იძულებულნი გახდნენ ლიბანში გადასულიყვნენ. სწორედ ამ ინციდენტის შემდეგ დაიწყო პალესტინელმა ბოევნიკებმა ფარულად შესვლა ისრაელის ტერიტორიაზე, რამაც მძიმე ვითარება შეუქმნა ლიბანის ხელისუფლებას. პალესტინელმა მებრძოლებმა ფაქტობრივად მოახდინეს „სახელმწიფო სახელმწიფოში“ ორგანიზება, სადაც არ მოქმედებდა ლიბანის კანონმდებლობა. პალესტინის ბანაკები დანაშაულისა და ტერორიზმის ცენტრები გახდნენ. მათი თვითნებობის გამო განსაკუთრებით დაზარალებულნი სამხრეთ ლიბანის მოსახლეობა, ქრისტიანი მარონიტები და ასევე შიიტი მუსლიმები. 1975 წლის ოქტომბერში პალესტინის დანაყოფები შეუერთდნენ რიგი პარტიების გასამხედროებულ ფორმირებებს როგორებიც იყვნენ: 1. ლიბანის პროგრესულ-სოციალისტური პარტია, რომელიც ერთ-ერთ წამყვან პარტიას წარმოადგენს

⁶⁴ ზარქუა ა., ლიბანი - როგორ აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის მოწინავე ქვეყანა კოლაფსის პირას, ჟურნალი „ტაბულა“, 12 აგვ, 2020, გვ.1 ელ.რესურსი: <https://tabula.ge/ge/news/651394-libani-rogor-aghmochnda-akhlo-aghmosavletis> (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

ქვეყანაში. ამჟამად მისი ლიდერია ვალიდ ჯუმბლატი⁶⁵. პარტია სეკულარულია და გამოხატავს დრუზების ეთნოკონფესიურ ინტერესებს. აღსანიშნავია, რომ ჰერმონის მთაზე მცხოვრები დრუზები საკმაოდ ლოიალურად არიან განწყობილი ისრაელისა და მისი პოლიტიკის მიმართ. პარტია დაარსდა 1949 წლის 5 იანვარს. 2. სირიის სოციალისტურ-ნაციონალისტური პარტია. პარტია გამოდის ნაციონალური სახელმწიფოს შექმნისათვის, რომელიც მოიცავს დღევანდელ სირიას, ლიბანს, თურქეთის პროვინცია ჰათაის, ისრაელს, პალესტინას, სინაის ნახევარკუნძულს, კვიპროსს, იორდანias, ერაყსა და კუვეიტს. დაარსდა 1932 წელს ბეირუთში, მართლმადიდებელი არაბის ანტუან საადის მიერ; 3. სუნიტურ პარტია „მურაბიტუნი“ დაარსდა 1957 წელს, როგორც პრეზიდენტ შამუნის პოლიტიკის მოწინააღმდეგე ოპოზიცია. პარტია ფალანგისტების წინააღმდეგ პალესტინელთა მხარეს იბრძოდა. 1985 წელს დაიშალა მარტივ მამრავლებად ლიბანის კომუნისტური პარტიის, პროგრესულ-სოციალისტური პარტიისა და შიიტური მოძრაობის „ამალის“ მიერ. შედეგად „ალ-მურაბიტუნის“ ლიდერი იბრაჰიმ კულაილატი ქვეყნიდან გაიქცა. 2018 წელს პარტიამ კვლავ შეძლო აღორძინება. 4. ლიბანის კომუნისტური პარტია ერთ-ერთი უძველესი პარტიაა ლიბანში, რომელიც 1924 წლის 24 ოქტომბერს დაარსდა. თავდაპირველად ეწოდა: ლიბანის სახალხო პარტია, თუმცა სომხური ჯგუფის შეერთების შემდეგ მიიღო სახელწოდება „კომუნისტური“. პარტია გამოცემდა გაზეთ „ან-ნიდას“ (1959-1990 წწ.), ჟურნალ „ატ-ტარიკს“ (1941 წ.). აქედან გამომდინარე ლოგიკურია ის გარემოება, რომ აღნიშნულ გაერთიანებაში უმეტეს წილად ჩანს სოციალურ პრობლემებთან დაკავშირებული ინტერესთა თანხვედრა. ამას გარდა, ლიბანის პოლიტიკურ მოვლენებზე გავლენა ქონდა შემდეგ პარტიებს (რომლებიც კავშირში არ იყვნენ პალესტინელ მებრძოლებთან): 1. ლიბანის ძალები ლიბანის ქრისტიანი თემის მემარჯვენე პოლიტიკური პარტია. აქტიურად მონაწილეობდა „კედრების რევოლუციაში“⁶⁶.

⁶⁵ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 15.-16 <https://www.abc.net.au/news/2019-11-05/former-warlord-walid-jumblatt-hopes-lebanonprotesters/11669902>; (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

⁶⁶ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების

მანამდე ეფექტურად იბრძოდა ბეირუთში „სასტუმროების ბრძოლის“ დროს. ასევე 1978 წელს სირიის წინააღმდეგ ას დღიან ომში. 2. მარადა - ლიბანის კონსერვატიული მემარჯვენე ცენტრისტული პარტია, რომელიც დაფუძნებულია მემარჯვენე ქრისტიანული მილიციის საფუძველზე, კერძოდ 1967 წელს ლიბანის ავტორიტეტულმა პოლიტიკოსმა სულეიმან ფრანჟემ, გადაწყვიტა საკუთარი დაცვა გარდაექმნა მუდმივ მილიციად. ფორმირებას ეწოდა „მარადა“, რაც მომდინარეობს VII საუკუნის არამეელი ქრისტიანებისგან. არაბულისლამური გაგებით „მარადას“ ნეგატიური კონოტაცია გააჩნია -რაც პათოლოგიურ სისასტიკეს აღნიშნავს. იგი მონაწილეობდა 1975 წლის სამოქალაქო ომში. 3. „ქათაიბი“ - ლიბანის მემარჯვენე ნაციონალისტური პოლიტიკური პარტია, რომელიც ძირითადად იცავს ლიბანელი ქრისტიანი-მარონიტების ინტერესებს. 1936 წელს დაარსა პიერ ჯუმაილმა. სირიის მხრიდან ლიბანის ოკუპაციის პერიოდში პარტია კრიზისულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. აქტიურად მონაწილეობდა „სასტუმროების ბრძოლაში“. დღესდღეობით პარტია სოლიდარობას უცხადებს სირიაში არსებულ ოპოზიციას პრეზიდენტ ბაშარ ალ-ასადის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ასევე ითხოვს „ჰიზბალლას“ ჩარევის დასრულებას ქვეყანაში. 4. თავისუფალი პატრიოტული მოძრაობა ასევე ცნობილია როგორც „აუნისტა“ პარტია - ლიბანის პოლიტიკური პარტიაა. მას ძირითადად ლიბანის ქრისტიანები უჭერენ მხარს. დააფუძნა მიშელ აუნმა. იგი საფრანგეთში იყო დევნილი და 2005 წლის 7 მაისს „კედრების რევოლუციის“ შემდეგ დაბრუნდა ლიბანში. მან 2005 წლის არჩევნებისთვის დეტალურად შეიმუშავა პოლიტიკური პროგრამა, რომელიც მოიცავდა ეკონომიკური და პოლიტიკური რეფორმების გეგმას. პარტიას მრავალმა ლიბანელმა ქრისტიანმა დაუჭირა მხარი. ჩანს, რომ ლიბანის ქრისტიანებს არ სურთ ქვეყანაში სირიისა და „ჰიზბალლას“ გავლენა⁶⁷. ომის

ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 15,-16 <https://www.abc.net.au/news/2019-11-05/former-warlord-walid-jumblatt-hopes-lebanonprotesters/11669902>; (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

⁶⁷ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 17-18 <https://www.abc.net.au/news/2019-11-05/former-warlord-walid-jumblatt-hopes-lebanonprotesters/11669902>; (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

შედეგად, ისრაელმა შეიერთა ახალი ტერიტორიები, პალესტინელების 12% გადასახლებაში იმყოფებოდა. იორდანიაში პალესტინის ყოფნამ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან შეტაკება გამოიწვია, რამაც 3000000 პალესტინელი გადაადგილდა ლიბანის ტერიტორიაზე.

სუნიტი ლტოლვილების დიდი ჯგუფების ლიბანში შესვლამ შეარყია ისედაც სუსტი პოლიტიკური სისტემა. პალესტინელების გადასახლებამ ლიბანში შექმნა ახალი ძალაუფლების ცენტრი, რამაც მნიშვნელოვნად შეცვალა ძალაუფლების ბალანსი ქვეყანაში, რაც საბოლოოდ გადაიზარდა პოლიტიკურ კოლაფსა და სამოქალაქო არეულობებში⁶⁸. სამოქალაქო დავა ემყარებოდა დაპირისპირებას მარონიტ ქრისტიანებსა და პალესტინელ ლტოლვილებს შორის, კერძოდ პალესტინის განთავისუფლების ორგანიზაციას. ბეირუთის სამხრეთ გარეუბანში, სადემარკაციო ხაზის მიდამოში, მხარეებს შორის ფიზიკური დაპირისპირება დაიწყო. 18 იანვარს ლიბანის მარონიტის ქრისტიანული კატების პარტიის წევრები შეიჭრნენ სამხრეთ პალესტინის სოფელ კარანტინში. ბანაკში ფალანგისტებმა ათასობით ადამიანი მოკლეს. ამის საპასუხოდ, პალესტინის განმათავისუფლებელმა ორგანიზაციამ (PLO) მოაწყო ხოცვა სამხრეთ მარონიტის დასახლებაში, ასობით ადამიანი დაიღუპა. შემდეგ ლიბანი სამოქალაქო ომის ფაზაში შევიდა. შეიქმნა განხეთქილება ჯარში და მთავრობაში, რის გამოც ქვეყანა ცენტრალური მთავრობის გარეშე დარჩა. წინააღმდეგობის ყველაზე მნიშვნელოვანი წერტილი აშკარად თავად ბეირუთი იყო. იმ დროს ქალაქი დაიყო დასავლეთ მუსულმანურ და აღმოსავლეთ ქრისტიანულ ნაწილებად. ბექაას ხეობაში და ქვეყნის სამხრეთით, სადაც შიიტები ტრადიციულად ცხოვრობდნენ, ყველაზე გავლენიანი ძალა იყო ამაღლის პარტია, რომელიც დააარსა შიიტმა სასულიერო პირმა მოლა ალ-სადრმა. სამოქალაქო კონფლიქტი ლიბანში 15 წელი გაგრძელდა. ეს იყო ომი, რომელიც მალე გადაიქცა რეგიონის დიდ სახელმწიფოებს შორის დაპირისპირების ასპარეზად. მოგვიანებით, ბაშირ ჯიმაელის მეთაურობით ქრისტიანული

⁶⁸ ზარქუა ა., ლიბანი - როგორ აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის მოწინავე ქვეყანა კოლაფსის პირას, ჟურნალი „ტაბულა“, 12 აგვ, 2020, გვ1. ელ.რესურსი: <https://tabula.ge/ge/news/651394-libani-rogor-aghmochnda-akhlo-aghmosavletis> (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

ჯგუფები გაერთიანდნენ ლიბანის ძალებთან. გადანაწილდა სუნიტური ორგანიზაციების პოზიციები, თუმცა მალე მათი უმრავლესობა ქრისტიანებსაც ეწინააღმდეგებოდა. კონფლიქტმა შეიძინა ეთნიკური და არა სექტანტური რელიგიური ხასიათი. ამასთან, ამ ომში მოკავშირეები და მტრები ხშირად და ელვის სისწრაფით იცვლებოდნენ. მალევე, 1976 წელს, სირია გახდა სამოქალაქო კონფლიქტის პირდაპირი მონაწილე და სამშვიდობო ჯარები გაგზავნა ლიბანში. იმავე წლის შემოდგომაზე ყურის ქვეყნების შუამავლობით ხელი მოეწერა ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმებას. მოკლევადიანი მშვიდობა მხარეებმა გამოიყენეს დაპირისპირების ახალი ტალღის მოსამზადებლად, რის შემდეგაც ე. წ. ასდღიანი ომი.

ლიბანში მიმდინარე სამოქალაქო ომი ასევე დაემთხვა ირანის ისლამურ რევოლუციას, რომელმაც სეისმური გავლენა მოახდინა რეგიონზე. ირანის პიროვნებაში ახალი, დინამიური და რევოლუციური მოთამაშის გამოჩენამ გავლენა იქონია ლიბანზეც - ფაქტია, რომ ლიბანის სამხრეთით, შესაბამისად, ისრაელთან და ბექაას ხეობის საზღვრიდან არც ისე შორს, მოსახლეობა შიიტურ ისლამს აღიარებს. და ირანი ერთადერთი შიიტური სახელმწიფოა მსოფლიოში.

ამ ხელსაყრელ პირობებში, ირანმა მალე დაიწყო ისლამური რევოლუციის ექსპორტი, მათ შორის ლიბანში, სადაც ისლამური რევოლუციური დაცვის კორპუსის წევრებმა შექმნეს შიიტური ტერორისტული ორგანიზაცია "ჰეზბოლა", რომელიც ითარგმნება როგორც ალაჰის პარტია⁶⁹. ლიბანის პოლიტიკურ ცხოვრებაში (რელიგიური და სოციალური) ზემოთ მოცემული დაპირისპირების ანატომიის გათვალისწინებით, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვანი რეგიონალური მოთამაშეები ჩაერთვნენ ლიბანის მოვლენებში (განსაკუთრებით სირიაში, ირანში, ისრაელში და საფრანგეთში). აღსანიშნავია, რომ ისრაელის არმიის შეჭრა სამხრეთ ლიბანში თავდაპირველად 1982 წელს მოხდა, რამაც სირიის და ისრაელის ძალებს შორის შეტაკება გამოიწვია. 2000 წელს ისრაელმა გაიყვანა თავისი ჯარი სამხრეთ ლიბანიდან, ხოლო სირიის სამხედრო კონტინგენტი

⁶⁹ ზარქუა ა., ლიბანი - როგორ აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის მოწინავე ქვეყანა კოლაფსის პირას, ჟურნალი „ტაბულა“, 12 აგვ, 2020, გვ.1. ელ.რესურსი: <https://tabula.ge/ge/news/651394-libani-rogor-aghmochnda-akhlo-aghmosavletis> (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

მეზობელ ქვეყანაში დარჩა. ეს ადგილი აღნიშნულია გაეროს რუკაზე და ეკუთვნოდა სირიას, რომელიც 1967 წელს ისრაელმა დაიპყრო 6-დღიანი ომის შედეგად, რომელშიც ლიბანი არ მონაწილეობდა. გაერომ დაადასტურა, რომ ისრაელმა სრულად შეასრულა რეზოლუცია ლიბანიდან ჯარის გაყვანის შესახებ. სირია, რომელმაც 1967 წელს ჯერ კიდევ დაკარგა მეურნეობის კონტროლი, შეთანხმდა, რომ იგი ლიბანის ტერიტორიის ნაწილად ჩაითვლება. ამასობაში, ლიბანის მთავრობამ ფარულად აღიარა „ჰიზბალაჰის“ სრული კონტროლი სამხრეთ ლიბანზე. ისრაელის ჯარების გაყვანის შემდეგ, მთელი სასაზღვრო ტერიტორია „ჰიზბალაჰის“ ბოევიკების კონტროლის ქვეშ მოექცა, რომლებმაც დაიწყეს პოზიციების გამაგრება და შეიარაღებული ძალების შექმნა. კონფლიქტი ისრაელსა და ჰეზბოლას შორის ნათელია. „ჰიზბალაჰის“ რაკეტები, რომლებიც ლიბანში იყო განლაგებული და ისრაელის ჩრდილოეთით იყო მიმართული, სერიოზულ საფრთხეს უქმნიდა რეგიონს, რაც გამწვავდა ირანის მზარდი გავლენის გამო სირიაში. ასევე არსებობს მოსაზრებები, რომ სირიამ დიდი წვლილი შეიტანა ლიბანელი გენერალი ემილ ლაჰუდის, არაპარტიული ქრისტიანი მარონიტის, ლიბანის მთავრობაში მოყვანაში. იგი ქვეყანას მართავდა 1998-დან 2007 წლამდე⁷⁰. აღსანიშნავია, რომ ლიბანელი ერთ-ერთი ყველაზე გავლენიანი პოლიტიკოსი, მილიარდერი, სუნიტი მუსლიმური ქვეყნის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი რაფიკ ჰარირი, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა ქვეყანაში სირიის სამხედრო ინტერვენციას, ბეირუთში ტერორისტული აქტის შედეგად მოკლეს 13 თებერვალს, 2005 წ. მისმა გარდაცვალებამ გამოიწვია ანტისირიული საპროტესტო გამოსვლები ლიბანში მთავრობის გადადგომისა და ქვეყნიდან სირიის ჯარების გაყვანის მოთხოვნით, თუმცა ლიბანის მოსახლეობის ნაწილი სირიის ერთგული იყო, რადგან სირიის მომხრეების მიტინგი ჩატარდა „ჰიზბალაჰის“ მოწოდებით. სირიის პრეზიდენტმა ბაშარ ალ-ასადმა კი ლიბანის ხელისუფლება დაადანაშაულა და

⁷⁰ გურემიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 17,18

განაცხადა, რომ ლიბანი გახდა „სირიის საწინააღმდეგო შეთქმულების პლაცდარმი“⁷¹.

2005 წლის 5 მარტს პარლამენტში გამოსვლისას, ასაღმა, განაცხადა, რომ გაეროს მიერ მიღებული N1559 რეზოლუციის თანახმად, სირიას, ლიბანის ხელისუფლებასთან კოორდინირებით, თავისი სამხედრო კონტიგენტი თავდაპირველად ლიბანში-ბექაას დაბლობში უნდა გადაეყვანა და შემდეგ კი ლიბანი-სირიის საზღვარზე განელაგებინა.

2005 წლის აპრილში სირიამ თავისი ჯარი გაიყვანა ლიბანის ტერიტორიიდან. ეს გადაწყვეტილება არაბულ სამყაროში და დასავლეთის ქვეყნებში აღქმული იქნა როგორც ახლო აღმოსავლეთში პოლიტიკური ატმოსფეროს სტაბილიზებისთვის წინ გადადგმული ნაბიჯი. მიუხედავად ამისა, 2006 წლის ივლისში ზემოთ აღნიშნულ მოვლენებს შეიარაღებული დაპირისპირება მოყვა ისრაელის სახელმწიფოსა და შიიტურ სამხედროპოლიტიკურ ორგანიზაცია „ჰიზბალლას“ შორის, რომელიც იმხანად სრულიად აკონტროლებდა ლიბანის სამხრეთ რაიონებს. კონფლიქტი დაიწყო ისრაელის სასაზღვრო პატრულზე შეიარაღებული შეტევით. მალე, გადაიზარდა ფართომასშტაბიან სამარ ქმედებებში⁷².

2006 წლის 26 ივლისს რომში ჩატარდა კონფლიქტთან დაკავშირებული კონფერენცია რომელსაც ესწრებოდნენ აშშ-ი, ევროკავშირის ქვეყნები და ახლო აღმოსავლეთის რამდენიმე ქვეყანა-ლიბანი, ეგვიპტე, იორდანია, საუდის არაბეთი (ისრაელი და ირანი არ მონაწილეობდნენ). კონფერენციის მონაწილეთა პოზიციები ასეთი იყო: აშშ-ი-ცეცხლის შეწყვეტა. „ჰიზბალლასი“ უნდა განიარაღდეს და გაძევდეს სასაზღვრო ტერიტორიიდან, უცხოელი სამშვიდობოების მონაწილეობით, სასურველია ნატოს ეგიდით. აშშ-ის

⁷¹ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 17-18 <https://www.abc.net.au/news/2019-11-05/former-warlord-walid-jumblatt-hopes-lebanonprotesters/11669902>; (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

⁷² გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 17-18 <https://www.abc.net.au/news/2019-11-05/former-warlord-walid-jumblatt-hopes-lebanonprotesters/11669902>; (ბოლო ნახვა-20.05.2021)

მოსაზრებით კონფლიქტი სირიისა და ირანის მხრიდან იყო პროვოცირებული. რაც შეეხება საფრანგეთის ოფიციალურ მხარეს, მისი მოსაზრებით: არ შეიძლება ახლო აღმოსავლეთში ნატოს ჯარების შეყვანა. ვინაიდან ისინი განიხილებიან როგორც „დასავლეთის შეიარაღებული ძალები“. ცეცხლის შეწყვეტა უნდა მოხდეს სამშვიდობო ძალების შესვლით⁷³.

თავი III. ხელისუფლების კონფენსიური სისტემით განაწილებით განოწვეული პრობლემები ლიბანში და მათი ასახვა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე.

3.1. ლიბანის სამოქალაქო ომში სირიისა და ისრაელის ჩართულობა და მისი ასახვა რეგიონულ უსაფრთხოებაზე

1970-იან და 1990-იან წლებში შეიარაღებული შეტაკებები დაიწყო ლიბანში მუსლიმურ და ქრისტიანულ თემებს შორის, რასაც შემდეგი ფაქტი უძღოდა წინ: ისრაელის სახელმწიფოს აღდგენის მოწინააღმდეგე პალესტინელთა შეიარაღებული რაზმები, რომლებმაც მარცხი განიცადეს ისრაელის რეგულარულ არმიასთან გადავიდნენ იორდანიაში. 1970 წელს იასე არაფატმა მხარი დაუჭირა სამხედრო გადატრიალების გზით იორდანის მეფის ჰუსეინის დამხობის მცდელობას. თუმცა, პალესტინის ძალებმა მარცხი განიცადეს და იძულებულნი გახდნენ ლიბანში გადასულიყვნენ⁷⁴.

ლიბანის სამოქალაქო ომი (1975-1990) 15 წელი გაგრძელდა. ეს ომი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო შუა აღმოსავლეთის კრიზისის მთელი პროცესისთვის და თავიდანვე მხოლოდ ლიბანის შიდაპოლიტიკური მოვლენა არ იყო. მასში მთავარი „გარე“ მოთამაშეები იყვნენ პალესტინის

⁷³ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, #13, გვ. 17,

⁷⁴ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, 2020, #13, გვ. 18

განმათავისუფლებელი ორგანიზაციის ნაწილები, სირიისა და ისრაელის ჯარები.

ლიბანმა და პალესტინას მოსაზღვრე არაბულმა ქვეყნებმა დიდი რაოდენობით პალესტინელი ლტოლვილები მიიღეს. 1948 წელს ლიბანმა შეიფარა დაახლოებით 140 ათასი ლტოლვილი, 50 წლის შემდეგ მათმა რაოდენობამ 400 ათასს მიაღწია. იქიდან გამომდინარე, რომ ლიბანი ტერიტორიულად მცირე ქვეყანაა, ამ ქვეყანაში მცხოვრებმა ასი ათასობით პალესტინელმა დიდი გავლენა მოახდინა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ ვითარებაზე⁷⁵. თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ განსხვავებით იორდანისაგან ლიბანმა პალესტინელებს მოქალაქეობა არ მისცა და ისინი ლტოლვილთა ბანაკებში ცხოვრობენ. ლიბანს იმედი აქვს რომ დაბრუნებს პალესტინელებს (უპირატესად სუნიტებს) ისრაელის მიერ დაკავებულ ტერიტორიაზე. რეალურად ამის შანსი მცირეა, თუმცა ის საერთოდ არსებობს⁷⁶.

პალესტინის მიმართ პოლიტიკას განაპროებს ლიბანის ხელისუფლებისა და ხალხის კონსენსუსი ქვეყნის მოსახლეობის რელიგიური სტრუქტურის შენარჩუნების შესახებ. რეალურად ეს შეუძლებელია, მაგრამ 1932 წლის შემდეგ ქვეყანაში არ აატარებენ მოსახლეობის სრულფასოვან აღწერას და აითინარჩუნებენ ვირტუალურ წონასწორობას რელიგიური ჯგუფებს შორის⁷⁷.

როგორც ცნობილია დიდი ხნის განმავლობაში ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობა ემყარებოდა შეთანხმებას კონფესიური ჯგუფების წარმომადგენლებს შორის, რაც 1943 წლის ეროვნულ პაქტში კანონიერად იყო გათვალისწინებული. ლიბანში პალესტინელი ლტოლვილების უმეტესობა მუსლიმი იყო, რამაც გავლენა მოახდინა ქვეყანაში ძალთა ბალანსზე. მოსახლეობის ნაწილი, ძირითადად მუსლიმები, მხარს უჭერდნენ პალესტინელებს, მაგრამ ზოგი მათ უცხოელებად თვლიდა, რომელთა ლიბანში ყოფნა არასასურველი იყო. პერიოდული შეტაკებები ლიბანელებთან და პალესტინელებთან მარონიტის წრეებში მზარდი უკმაყოფილება გადაიზარდა

⁷⁵ სანიკიმე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ. 165

⁷⁶ გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ, 186

⁷⁷ გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ, 186, 187

სისხლიან სამოქალაქო ომში, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო ყველა ლიბანურმა რელიგიურმა ჯგუფმა. ლიბანის ომი პალესტინის გადაუჭრელი საკითხის ერთ-ერთი შედეგი გახდა⁷⁸.

1969 წელს კაიროში იასირ არაფათსა და ლიბანის არმიის მეთაურს ემილ ბუსტანის შორის ხელმოწერილ იქნა ე.წ. კაიროს შეთანხმება, რომელიც განსაზღვრავდა ლიბანის ხელისუფლების და პალესტინის განთავისუფლების ორგანიზაციის უფლებამოსილებას ლიბანში.

პალესტინის შეტევებმა საპასუხო დარტყმები გამოიწვია, რაც ლიბანელებმა უარყოფითად მიიღეს. ისრაელის სამხედროებმა ლიბანზე ისრაელის პირველი შეტევა 1978 წლის მარტში შეაფასეს, როგორც პალესტინელი ბოევიკების წინააღმდეგ შურისძიების აქტი. ლიბანის სამოქალაქო ომმა ისრაელს საშუალება მისცა დარტყმა მიეყენებინა ლიბანში მოქმედ პალესტინის ორგანიზაციებზე, რის გამოც ლიბანელი მარონიტები ისრაელის მოკავშირედ იქცნენ. 1979 წლის ივნისში ისრაელის არმიამ დატოვა სამხრეთ ლიბანი, სადაც ლიბანის მილიცია იყო განლაგებული, საად ჰადადის მეთაურობით⁷⁹.

ომამდე ლიბანი იყო ახლო აღმოსავლეთში კულტურულად ყველაზე ევროპეიზებული, ლიბერალური კანონმდებლობის მქონე ქვეყანა, საერთაშორისო საბანკო ცენტრი, სადაც სხვა არაბული ქვეყნის ოლიგარქები და საექვოს გამდიდრებული პოლიტიკოსები „ათეთრებდნენ“ თავიანთ ფულს.

სამოქალაქო ომმა ეკონომიკური ვითარება ძალიან გაართულა, ხელი შეუწყო ემიგრაციას: 1975-2011 წლებში სამოქალაქო ომის დროს 250 ათასი ლიბანელი დაიღუპა, ლიბანიდან დაახლოებით 1,6 მილიონი ადამიანი გადასახლდა, თითქმის თანაბრად ქრისტიანები და მუსულმანები. ემიგრანტებს შორის დიდი რაოდენობით იყვნენ ინტელექტუალები, მაღალკვალიფიციური ინჟინრები, ექიმები, პედაგოგები, ლიბანელი მეწარმეები. ომმა მიზეზი მისცა საშიშ მეზობლებს ჩარეულიყვნენ ლიბანის საშინაო საქმეებში. სირიის არმია 1976 წელს შევიდა ლიბანში მარონიტების დასახმარებლად, მაგრამ მერე ყველას

⁷⁸ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ 185

⁷⁹ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ. 170

წინააღმდეგ მოქმედებდა. სირიელები მხოლოდ 2005 წელს გავიდნენ ლიბანიდან და ისიც საერთაშორისო ზეწოლის შედეგად⁸⁰.

1982 წლის ზაფხული კრიტიკული იყო ლიბანისთვის. ისრაელის სამხედრო აგრესიამ პალესტინის წინააღმდეგობის მოძრაობის მნიშვნელოვანი ნაწილის დამარცხება და ქვეყანაში სირიის პოზიციების მკვეთრი შესუსტება გამოიწვია⁸¹. 1982 წელს ლიბანში შეიჭრა ისრაელის არმია, რომლის საბაზიც იყო პალესტინურ ტერორიზმთან ბრძოლა. აღმოსავლეთ ლიბანში სირიისა და ისრაელის სამხედრო ნაწილები პირისპირ ერთანეთს შეეტაკნენ. 18 წლიანი ოკუპაციის შემდეგ, 200 წლის მასში, ისრაელის არმია სამხრეთ ლიბანიდან გავიდა. თუმცა ისრაელის სამხედრო თვითმფრინავები კვლავაც განაგრძობდნენ ლიბანის საჰაერო სივრცეში შეჭრას. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მანამდე, ლიბანში ისრაელის ქმედებების საწინააღმდეგოდ, ირანის ისლამური რესპუბლიკის მხარდაჭერით შეიქმნა და გაძლიერდა ლიბანის რადიკალური შიტური ორგანიზაცია „ჰეზბოლა“. 2013 წლიდან ეს ორგანიზაცია აქტიურად ჩაერთო სირიის სამოქალაქო ომში ბაშარ ალ-ასადის მხარეს⁸². ჰეზბოლა, რომელიც 1985 წელს შეიქმნა სამხრეთ ლიბანის ისრაელის ოკუპაციისგან განთავისუფლების მიზნით, ახლა კარგად სტრუქტურირებული პოლიტიკურ-სამხედრო ალიანსია⁸³.

ლიბანსა და ისრაელს შორის საზღვარო გაერომ დაადგინა, თუმცა პრობლემა მოუგვარებელი დარჩა. მცირე ფართობის, მაგრამ ისრაელისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი ბორცვი ხარ-დოვი, ისრაელმა შეინარჩუნა იმ ფორმალური საბაზით, რომ ეს ტერიტორია მან დაიპყრო 1967 წელს სირიასთან ბრძოლის შედეგად. ლიბანში ამ ტერიტორიის დაბრუნება „ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენად“ აღიქმება. 2006 წლის ზაფხულში ამ ადგილისათვის დავამ ლიბანში ისრაელის სამხედრო ოპერაციის პროვოცირება

⁸⁰ გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ. 187

⁸¹ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, Москва 2017. გვ. 103

⁸² გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ. 187, 188

⁸³ ინასარიძე ი., ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური გამოწვევები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი #10, 2017, გვ 45

გამოიწვია - ხარ-დოვის ბორცვზე მყოფ ისრაელის საგუშაგოს თავს დაესხა „ჰეზბოლას“ რაზმი. საპასუხოდ ისრაელის არმია შეიჭრა ლიბანში, დაანგრია სამხრეთ ლიბანის მთელი ინფრასტრუქტურა - ხიდები, გზები, ენერგეტიკის ობიექტები. მაგრამ მისმა სამხედრო ნაწილებმა ზარალი განიცადეს, კერძოდ: სირიიდან მოწოდებული იარაღით „ჰეზბოლამ“ ააფეთქა რამდენიმე ისრაელური ტანკი, ასევე ჰეზბოლამ თავისი რაკეტებით დაბომბა ისრაელის ჩრდილოეთ ქალაქებიც. იმავე წელს ისრაელი იძულებული გახდა ლიბანიდან გასულიყო⁸⁴.

ისრაელის მედია არ მალავდა იმას, რომ ისრაელის არმიის მთავარი ამოცანა იყო გამანადგურებელი დარტყმა მიეყენებინა პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაციისთვის, რადგან მისი გავლენა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე საფრთხეს უქმნიდა ისრაელს. არსებობს მოსაზრება, რომ არიელ შარონი იყო ლიბანში ისრაელის შეჭრის ერთ-ერთი ინიციატორი, რადგან მას სურდა პალესტინის საკითხის რადიკალურად გადაწყვეტა. ამიტომ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ლიბანში შეზღუდული ოპერაციის დაწყების შესახებ, რომელიც სწრაფად გადაიზარდა სრულმასშტაბიან ომში. ისრაელის პოლიტიკოსების და სამხედროების მიერ ლიბანის ტერიტორია ან მისი ნაწილი განიხილებოდა, როგორც შესაძლო ბუფერული ზონა, სადაც დაგეგმილი იყო მარიონეტული მთავრობის შექმნა ბაშირ ჯამაელის მეთაურობით. ისრაელი ასევე მიისწრაფოდა არ დაემუქა ლიბანში თავისი მთავარი მოწინააღმდეგის – სირიის გაძლიერება. თავის მხრივ, სირიის მონაწილეობა ლიბანის კონფლიქტში გამოწვეული იყო იმით, რომ მას არ სურდა ისრაელის გაძლიერება.

წლების განმავლობაში სასაზღვრო ზონებზე პერიოდული შეტევების გარდა, 2006 წელს ჰეზბოლასა და ისრაელს შორის დაპირისპირება გამწვავდა. „ივლისის ომის“ შემდეგ ლიბანმა სერიოზული ეკონომიკური და ადამიანური ზარალი განიცადა⁸⁵. აღნიშნულ ომს მოჰყვა ჰეზბოლას პოპულარობის პიკი ახლო აღმოსავლეთში. 2006 წლის 12 ივლისიდან 14 აგვისტომდე ისრაელი, მისი ორი

⁸⁴ გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ. 188

⁸⁵ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008

ჯარისკაცის მიხედვით აყვანის საპასუხოდ, ახორციელებდა ახალ სამხედრო კამპანიას ლიბანში „დედამიწის დამწვარი“ ტაქტიკის სახელით. სამხედრო კონფლიქტის შედეგად 1400 ადამიანი დაიღუპა, 3628 დაშავდა და 973 000 ადამიანი ლტოლვილი გახდა⁸⁶.

პირდაპირი კონფლიქტი ლიბანსა და ისრაელს მას შემდეგ არ ჰქონიათ, თუმცა ისრაელი კვლავაც მიიჩნევს „ჰეზბოლას“ თავის ერთ-ერთ უმთავრეს მტრად⁸⁷.

3.2. პოლიტიკური კრიზისი ლიბანში და საერთაშორისო

პოლიტიკური სუბიექტები

ახლო აღმოსავლეთის რეგიონი ერთ-ერთი ყველაზე დაძაბულია მსოფლიოში: აქ ეჯახება როგორც მსხვილი მსოფლიო, ასევე წამყვანი რეგიონალური ძალების ინტერესები. ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური პოზიცია, ბუნებრივი რესურსების მნიშვნელოვანი მარაგი და მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობა ხელს უწყობს წამყვანი სახელმწიფოების სურვილს გაბატონდნენ ახლო აღმოსავლეთში და გავლენა მოახდინონ ამ რეგიონის ქვეყნებში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებზე⁸⁸.

საგარეო ძალების როლი ლიბანის ისტორიის განმავლობაში არ შეიძლება იგნორირებული იყოს, რადგან ამკარად იკვეთება ქვეყნის ძალადობრივი და ტრაგიკული პოლიტიკური ბრძოლები. რეგიონალური და საერთაშორისო აქტორების სიახლოვე და ჩართულობა მნიშვნელოვანია გაითვალისწინებულ იქნას ლიბანის საზოგადოების ყველა ასპექტის განხილვისას⁸⁹. ლიბანს, როგორც ტერიტორიულად მცირე ფართობიან ქვეყანას გააჩნია მრავალი მახასიათებელი, რაც განსაზღვრავს მის განსაკუთრებულ პოზიციას რეგიონში და მის მნიშვნელობას შუა აღმოსავლეთის სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობების

⁸⁶ Кузнецов А.А., ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ, Москва 2017. გვ. 114

⁸⁷ გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, 2019, გვ. 189

⁸⁸ Саллум Ф., СИРИЙСКО-ЛИВАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ (1989—2003 гг.), 2010. გვ. 68

⁸⁹ Kisthardt L., Confessionalism in Lebanon: Reflection and an analysis of issues, 2013, გვ. 25

სისტემაში. ამაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს რეგიონში მსოფლიო პოლიტიკის იდეოლოგიური და სტრატეგიული ასპექტები, რომელშიც ლიბანი ორგანულად არის ჩაწერილი როგორც ისტორიულად, ასევე გეოპოლიტიკურად. ქვეყნის მდგრადობა, რომელმაც გაიარა ხაგრძლივი სამოქალაქო ომი, განასხვავებს მას რეგიონის მთელი რიგი სახელმწიფოებისგან⁹⁰.

სირიის მსგავსად, ლიბანი რელიგიურად მრავალფეროვანი ქვეყანაა, თუმცა, სირიისგან განსხვავებით, არცერთი დასახელების წარმომადგენელი არ წარმოადგენს მოსახლეობის უმეტესობას. შიიტი მუსლიმები, სუნიტი მუსლიმები და ქრისტიანები მოსახლეობის მესამედს შეადგენს. ქრისტიანები, თავის მხრივ, იყოფა სხვადასხვა დასახელებებად, რომელთაგან ყველაზე მრავალრიცხოვანი და გავლენიანი არიან მარონიტები. მარონიტები შუა აღმოსავლეთის (აღმოსავლეთის) ქრისტიანები არიან რომთან კავშირში და წარსულში ლიბანის მოსახლეობის უმეტესობას შეადგენდნენ. მარონიტების ინტერესებიდან გამომდინარე, საფრანგეთის კოლონიურმა ადმინისტრაციამ, რომელსაც პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ლიბანისა და სირიის მმართველობა ჰქონდა, ლიბანი გამოყო სირიიდან და ამით საფუძველი ჩაუყარა მის დამოუკიდებლობას. მეოცე საუკუნის განმავლობაში ლიბანში დემოგრაფიული მდგომარეობა შეიცვალა მუსლიმების სასარგებლოდ, რაც მოხდა ქრისტიანთა უფრო მძაფრი ემიგრაციისა და შობადობის დაბალი მაჩვენებლის გამო⁹¹.

ლიბანის დიდებული წარსული (1943-1975) და მისი ტრაგიკული აწმყო ამ ქვეყნის ისტორიას ქმნის კონფლიქტისა და კონსენსუსის პირობად. 1958, 1975 და 2005 წლების კრიზისმა აჩვენა როგორც არამდგრადი სტაბილურობა, ისე მუდმივი დილემა ისეთი პლურალური საზოგადოებისთვის, როგორცაა ლიბანი. მართალია, ქვეყანამ 1943–1975 წლებში გადარჩენის შესანიშნავი შესაძლებლობა გამოავლინა. ბევრი ირწმუნება, რომ მისი გადარჩენა ძირითადად გამოწვეული იყო კონსოლიციის პოლიტიკით რომელიც

⁹⁰ Сарабьев А.В., Ливан: обыкновенная «консоциональная демократия» в региональном контексте, Вестник МГИМО-Университета. 2019. 12(4), გვ. 47

⁹¹ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ 121

ლიბანელებმა მიიღეს როგორც მთავრობისადმი მიდგომა. თუმცა, ეს მიდგომა ისტორიულად ვერ პასუხობდა სხვადასხვა გარე და შიდა გამოწვევებს, შესაბამისად, ლიბანის სისტემა უბრალოდ ორჯერ ჩამოინგრა როგორც 1975 წელს, ისევე 2005 წელს. ეს გამოწვევები მოიცავს რეგიონალური და საერთაშორისო სისტემის ეკონომიკურ, სამხედრო და დიპლომატიურ ასპექტებს, აგრეთვე ლიბანის შიდა გარემოს პოლიტიკური, სოციალური და ეთნო-რელიგიური ღირებულებების მთლიან ნიმუშს. მხოლოდ ერთი ნაწილის გადაწყვეტის ძიება ნიშნავს კრიზისის შემცირების მიდგომის მიღებას. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ რეგიონალური კონფლიქტი და საერთაშორისო ჩარევები მნიშვნელოვანი ცვლილებებია ლიბანის სიტუაციაში და ძნელია, და არა შეუძლებელი, სტაბილური ლიბანის წარმოდგენა, პალესტინის საკითხის მოგვარების გარეშე. მაგრამ ლიბანელი ხალხი არ უნდა დაელოდოს თავისი სახელმწიფოს განმძლიერებას პალესტინაში პრობლემის მოგვარების დასრულებამდე. ამ მიზნით მათ უნდა ჰქონდეთ გამბედაობა, აღიარონ ის ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლის სახელმწიფოს მშენებლობის პერსპექტივას. მათ შორის მთავარია ის ფაქტი, რომ კონფესიური პოლიტიკური სისტემა კრიზისების გარდა არაფერს წარმოშობს⁹². ლიბანის უწყვეტი კრიზისი უნდა დასრულდეს. მიუხედავად ამისა, ქვეყანას არ შეუძლია ე.წ. რადიკალური გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც არის სეკულარული გადაწყვეტილება, რადგან ის საფრთხეს უქმნის ყველა აღიარების არსებობას. გარდა ამისა, ლიბანს არ გააჩნია სეკულარული პოლიტიკური პარტიები, რომლებიც სავარაუდოდ განახორციელებენ სეკულარიზმს. კომუნისტური და სირიის ნაციონალისტური სოციალისტური პარტიები, რომლებსაც ჰყავდათ ყველა რელიგიური აღმსარებლობის წარმომადგენლები, განადგურდნენ მთელი რიგი კონფესიური კრიზისებით, რომლებიც ლიბანში მონაწილეობდა მთელი თავისი ისტორიის განმავლობაში. დემოკრატია კი, დასავლური ხაზის გასწვრივ, დარჩა მისწრაფება და გრძელვადიან მიზნად, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის მიღწეული. ლიბანი არის კონფესიური და არა დემოკრატიული სახელმწიფო; დემოკრატია შეიძლება

⁹² Habib C., Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism, 2009/3 N°70, გვ 37-38

მხოლოდ განვითარდეს და აყვავდეს სეკულარულ სახელმწიფოში. შესაბამისად, დემოკრატიის დანერგვა კონფესიულ კონტექსტში, რომელიც პოლიტიკურ-სტრუქტურულ დონეზეა, ნიშნავს რელიგიური უმცირესობის ტირანიის დაშვებას⁹³. მარონიტებმა ვერ შეძლეს სხვებზე დომინირება 1970-იანი წლების შუა პერიოდში და ასევე მოიქცნენ შიიტები 1980-იანი წლების შუა პერიოდში და სუნიტები 2008 წელს.

ლიბანის საზოგადოებაში, ისევე როგორც მთელ ახლო აღმოსავლეთში, არსებობს ძლიერი კონფესიური იდენტურობა. კონფესიურმა ფაქტორმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა 1975-1990 წლების მიმდინარე სამოქალაქო ომში, თუმცა ომი არ იყო მთლად კონფესიური ხასიათის. პოლიტიკურად მემარჯვენე მარონიტები, მრავალ კონსერვატიულ მუსლიმებთან ერთად იბრძოდნენ მემარცხენე პალესტინელები, რომლებსაც მხარს უჭერდნენ სხვა მუსლიმ ლიბანელებს, განსაკუთრებით შიიტი მუსლიმები, რომლებიც ყველაზე ღარიბები არიან ლიბანში, ისევე როგორც სხვა არაბულ ქვეყნებში. ჰეზბოლას მჭიდრო კავშირი აქვს არა მხოლოდ ირანთან, არამედ სირიასთან, რომელიც არის ირანის მოკავშირე. სამოქალაქო ომის დროს ისრაელმა და სირიამ დაიპყრეს ლიბანის ტერიტორიები და მათ გეოპოლიტიკური ინტერესებიდან გამომდინარე მიაწოდეს იარაღი სამოქალაქო ომის მონაწილეებს. სწორედ ამ პერიოდიდან დაიწყო თანამშრომლობა ჰეზბოლასა და სირიას შორის⁹⁴.

XXI საუკუნის დასაწყისში ლიბანში ორი პოლიტიკური ბანაკი არსებობდა. სუნიტები და ქრისტიანები, რომელთა უმეტესობა მხარს უჭერდა ლიბანის პროდასავლურ ორიენტაციას და ისრაელთან მშვიდობიან თანაცხოვრებას, ხოლო შიიტები და მცირე რაოდენობის ქრისტიანები თავიანთი ქვეყნის მომავალს ირანისა და სირიის საგარეო პოლიტიკის კონტექსტში ხედავენ, რაც ასევე გულისხმობდა ისრაელთან დაპირისპირებას. ლიბანის პოლიტიკური პარტიები დაფინანსებას იღებენ უცხოეთიდან, მაშინ როდესაც ირანი და სირია ფინანსდებოდა ჰეზბოლას მიერ, და უნდა აღინიშნოს, რომ ირანს

⁹³ Habib C., Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism, 2009/3 №70, გვ 37-38

⁹⁴ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ 121, 122

ჰეზბოლასთვის იარაღის მიწოდების 30 წლიანი ტრადიცია აქვს, ამის საპირისპიროდ კი ლიბანელ სუნიტებს ყავთ გავლენიანი და ფინანსურად ძლიერი დამცველი საუდის არაბეთის მხრიდან⁹⁵. საგარეო ფაქტორი ლიბანის სამოქალაქო ომის მიზეზი არ არის მხოლოდ, ის ასევე გავლენას ახდენდა მის მიმდინარეობაზე, უფრო მეტიც მისცა მას უფრო მასშტაბური და დამანგრეველი ხასიათი. ლიბანი სამოქალაქო ომის წლებში გახდა ლიდერობის ამბიციების არენა როგორც რეგიონული, ისე მსოფლიო ზესახელმწიფოების ხელში. მთლიანობაში მუსულმანურ საზოგადოებას მხარს უჭერდნენ ისლამური სახელმწიფოები, ძირითადად, არაბული სახელმწიფოები: სირია, ერაყი, საუდის არაბეთი, ეგვიპტე, პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაცია, ასევე ირანი. მართლმადიდებლური ქრისტიანული ძალები ლიბანში ეყრდნობოდნენ ისრაელის, საფრანგეთის, აშშ-ს, ვატიკანის და ა.შ. დახმარებას. ლიბანის სამოქალაქო ომში განსაკუთრებით აქტიურად ჩაერთო სირია, რომელიც მონაწილეობდა საომარ მოქმედებებში ლიბანის ტერიტორიაზე. ლიბანელ შიიტებს აქტიურად ეხმარებოდა ირანი. სირიას და ეირანს ზოგჯერ ერაყის ამბიციური წინააღმდეგობა ბლოკავდა, რომელსაც სურდა მათი ლიბანში განხორციელება. არანაკლები აქტიურობა ლიბანის სამოქალაქო ომში გამოიჩინა ისრაელმა, რომლის ინტერესებშიც შედიოდა ლიბანიდან პალესტინელების განდევნა, რაც ემთხვეოდა ლიბანელი მართლმადიდებელი ქრისტიანული ძალების ინტერესებს⁹⁶. სუნიტური საუდის არაბეთი და შიიტური ირანი ახლო აღმოსავლეთში ერთმანეთის დაბალანსებისა და გაწონასწორების მიზნით იბრძვიან, რასაც განაპირობებს აღმოსავლეთის პოლიტიკის კონფესიური ხასიათი. საუდის არაბეთი იძულებული იყო უფრო აგრესიული რეგიონალური პოლიტიკა გაეტარებინა ირანული გავლენის წინააღმდეგ, რაც გამოწვეული იყო იმით, რომ აშშ-მირანთან ბირთვული შეთანხმება გაფორმა და სირიაში ინტერვენციაზე უარი განაცხადა. ამრიგად, მოვლენები ახლო აღმოსავლეთში,

⁹⁵ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ. 121, 122

⁹⁶ Иващенко А.С., Роль конфессионального фактора в общественно-политической жизни ливана (1943-1990 гг.), Ежеквартальный рецензируемый, реферируемый научный журнал «вестник АГУ», Выпуск 3 (163), 2015, гв. 117

განსაკუთრებით ირანის ბირთვული იარაღის საკითხი და სირიის სამოქალაქო ომი, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საუდის არაბეთის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში⁹⁷. დაბოლოს, ადვილი არ არის ლიბანელებისგან რადიკალი ისლამისტების მიერ თავდასხმების წარმატებით მოგერიების ანალიზი, რომლებიც შეიჭრენ ლიბანის ტერიტორიაზე, რომელიც მოიცვა სირიის მრავალმხრივმა ომმა. პალესტინის ბანაკების არსებობა ლიბანში მათი სერიოზული შიდა პრობლემებით და პალესტინელი სამხედრო და პოლიტიკური ორგანიზაციების რეალური ბრძოლა ერთმანეთთან ასევე ხელს უშლის ქვეყნის უსაფრთხოებას და სამოქალაქო კონსოლიდაციას. ამ ყველაფერთან ერთად ქვეყანა ვითარდება, მაღალ დონეზეა მისი კულტურული ცხოვრება, სოციალური აზროვნება, სიტყვისა და პრესის თავისუფლება. ძლიერდება მრავალგეგმიური ორმხრივი კონტაქტები სხვადასხვა ქვეყნებთან. ლიბანის არაუბრალო სოციალური ურთიერთობების თანდაყოლილი დინამიური სტაბილურობა, უმძიმესი პოლიტიკური კრიზისიდან გამოსვლისა და მის პატარა ტერიტორიაზე საომარი მოქმედებებისგან თავის დაღწევასთან ერთად (ისრაელის თავდასხმა 2006 წელს, ექსტრემისტების დიდი თავდასხმები 2007 წელს, 2016–2017), საშუალებას იძლევა უფრო ახლოს მოხდეს მის შიდა პოლიტიკურ თავისებურებებისა და რეგიონში არსებული ვითარების გაცნობა. უდავოა კავშირი ლიბანის პოლიტიკურ ჯგუფებსა და სხვადასხვა რეგიონალურ ძალებს შორის. ამავე დროს, ლიბანის მონაწილეობა მთელ შუა აღმოსავლეთში პოლიტიკურ პროცესებში ყოველთვის არ ჩანს ერთი შეხედვით. მიუხედავად ამისა, ამ პატარა ქვეყნის მნიშვნელოვანი როლი საერთაშორისო ურთიერთობების პერიპეტებში, აგრეთვე ახლო აღმოსავლეთის ნებისმიერი ტრანსფორმაციის მყისიერი გამოხმაურება ლიბანის შიდა პოლიტიკურ ურთიერთობებზე, ნათლად ჩანს ამ საკითხის ყურადღებით განხილვისას, განსაკუთრებით თანამედროვე ისტორიის კონტექსტში⁹⁸.

⁹⁷ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ.122

⁹⁸ Сарабьев А.В., Ливан: обыкновенная «консоциональная демократия» в региональном контексте, Вестник МГИМО-Университета. 2019. 12(4)., გვ 52

3.3. სირიის სამოქალაქო ომის ასახვა ლიბანის კონფენსიური მმართველობის სისტემაზე

სირია და ლიბანი ერთგვარი ურთერთდაკავშირებული ხომალდებია. ამ ქვეყნებიდან ერთ-ერთში პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობა გავლენას ახდენს მეორეზე და პირიქით. გარდა ამისა, ლიბანი სირიის უახლოესი მოკავშირეა, მრავალი გარემოების გამო. პირველი, ეს ორი ქვეყანა დიდი ხანია ერთიანი სახელმწიფო სუბიექტის ნაწილია და მათ ხალხთა საერთო ისტორიული, კულტურული, რელიგიური და ეკონომიკური განვითარება აკავშირებს. მეორეც, ლიბანთან მეგობრული ურთიერთობა სირიის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტულ მიმართულებებს შორისაა, მათ აერთიანებს სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობების განსაკუთრებული ხასიათი, რომელიც მოიცავს საგარეო პოლიტიკის, სამხედრო, უსაფრთხოების, განათლებისა და ეკონომიკის, ასევე ინფორმაციის სფეროს⁹⁹.

ეთნო-კონფესიური ფაქტორი ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა სირიის საზოგადოებაში. ამასთან, მე -20 საუკუნეში მოხდა ამ ფაქტორის ეფექტის რადიკალური გარდაქმნა - სხვადასხვა ეთნო-კონფესიური საზოგადოების როლი და ძალთა ბალანსი მნიშვნელოვნად შეიცვალა როგორც სირიის საზოგადოების ცხოვრებაში, ასევე ქვეყნის სახელმწიფო ინსტიტუციების ფუნქციონირებაში. სუნიტები, რომლებიც ტრადიციულად ხელმძღვანელობდნენ თანამდებობებს საზოგადოების სტრუქტურაში და წარმოადგენდნენ ქვეყნის მოსახლეობის უმეტეს ნაწილს, ოსმალეთის იმპერიის შემადგენლობაში ყოფნის პერიოდში დომინანტურ როლს ასრულებდნენ ქვეყანაში. მოგვიანებით, სირიაში საფრანგეთის მანდატის პერიოდში, მუსლიმმა სუნიტებმა შეინარჩუნეს თავიანთი ტრადიციული როლი სირიის საზოგადოებაში. ამასთან, აშკარად შეინიშნებოდა ქვეყანაში ქრისტიანული

⁹⁹ Саллум Ф., СИРИЙСКО-ЛИВАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ (1989—2003 гг.), 2020, გვ. 27

პრინციპის განმტკიცების ტენდენცია¹⁰⁰. 1963 წლის რევოლუციის შემდეგ ქვეყანაში დაიწყო სუნიტი ოფიცრების ალავიტი ოფიცრებით შეცვლის პროცესი. 1966 წლის თებერვლის მორიგი სამხედრო გადატრიალება, რომლის შედეგად ხელისუფლების სათავეში მოვიდა სალიჰ ჯადიდი, იყო ალავიტური ტრიუმვირატის (ს. ჯადიდი, იზათ ჯადიდი და ჰ. ასადი) ტრიუმფი. ს. ჯადიდის ხელისუფლების სათავეში მოსვლა ნიშნავდა, რომ ქვეყანაში პოლიტიკური ხელისუფლება გადავიდა ალავიტი ოფიცრების ხელში¹⁰¹. უნდა აღინიშნოს, რომ თითქმის ყველა სუნიტს, ისევე როგორც სხვა კონფესიების წარმომადგენლებს (ქრისტიანები, დრუზები), რომლებიც ხელმძღვანელობდნენ სახელმწიფოს, ალავიტები ჰყავდა მოადგილეებად. ქვეყანაში მრავალფეროვანი ეთნო-კონფესიური ჯგუფების ინტერესთა დისბალანსმა გამოიწვია ძლიერი ეროვნული მოძრაობის გაჩენა, რომელიც გამოდიოდა ისლამური ლოზუნგებით და იბრძოდა სუნიტური უმრავლესობის წამყვანი პოზიციების აღსადგენად. ეს ისლამური ოპოზიციური მოძრაობა დაიწყო 1970-იანი წლების მეორე ნახევარში და რეალური საფრთხე შეუქმნა შიიტ უმცირესობაზე დაფუძნებულ მმართველ რეჟიმს. ამ მოძრაობამ ასახა ლატენტური კონფლიქტი სირიის საზოგადოებაში - ერთი მხრივ, ქვეყნის სუნიტურ უმრავლესობას შორის, რომელიც იყო დამოკიდებულ მდგომარეობაში, და მეორე მხრივ, კონფესიურ უმცირესობებს, რომლებიც პოლიტიკურად დომინირებენ (შიიტები, ალავიტები, დრუზები, ისლამისტები და ნაწილობრივ ქრისტიანები). 1976 წელს სირია ღიად მონაწილეობდა ლიბანის შიდა კონფლიქტში. სირიის ხელმძღვანელობის ასეთმა ქმედებამ არა მხოლოდ გარკვეული პოლიტიკური ძალების უკმაყოფილება გამოიწვია ქვეყანაში, არამედ შეიარაღებული ძალების ნაწილიც უკმაყოფილო იყო. აშკარაა, რომ ოფიციალური დამასკოლის რეალური საფრთხე იყო ისლამური ოპოზიცია, რომელიც რეალურად ემუქრებოდა ალავიტების თემის წევრებს. 1970-იანი წლების ბოლოს და 1980-იანი წლების დასაწყისში, მუსლიმთა სამმო კვლავ ისლამური დოქტრინის გულში რჩებოდა, ხოლო

¹⁰⁰ მეტრეველი მ., ლიბანი, თბ. 1998, გვ 137

¹⁰¹ სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ. 185

ისლამური ოპოზიციური აქტივობის პიკი 1979-1982 წლებში მოხდა, როდესაც ქვეყანაში სხვადასხვა რელიგიურმა ექსტრემისტულმა მოძრაობებმა გაერთიანებული ისლამური ფრონტი შექმნეს (1980 წლის ბოლოს) მათი მიზანი იყო რეჟიმის დამხობა და სირიაში ისლამური სახელმწიფოს შექმნა. გაერთიანებული ისლამური ფრონტის დაარსებამ ქვეყანა დააყენა სამოქალაქო ომის ზღვარზე. რამდენიმე წლის განმავლობაში სირიაში შეიარაღებული შეტაკებები მიმდინარეობდა, ერთი მხრივ, პოლიციასა და უსაფრთხოების ძალებს და მეორე მხრივ ისლამისტებს შორის. ამ მოვლენების მასშტაბზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ ისეთ ქალაქებში, როგორებიცაა დამასკო, ალეპო, ლატაკია, ჰომსი, ჰამა და სხვა, აღმოჩნდნენ ამ მოვლენების ეპიცენტრში. საბოლოოდ, ისლამისტური ოპოზიციური მოძრაობა დამარცხდა, მიუხედავად იორდანისა და პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაციის დახმარებისა¹⁰². სირიასა და ლიბანს აქვთ საერთო მიდგომები საერთაშორისო, რეგიონული, არაბთაშორისი პრობლემების გადასაჭრელად, მათ შორისაა ახლო აღმოსავლეთის პრობლემის მოგვარების საკითხი. ამავე დროს, ჰ. ასადის მეფობის შემდეგ, სირიასა და ლიბანის ურთიერთობები ვითარდება ფორმულის მიხედვით „ორი დამოუკიდებელი ქვეყანა - ერთი ერი“. უნდა აღინიშნოს, რომ ცნობილ პანარაბული ლოზუნგი „ერთი ხალხი - ორი ქვეყანა“ (იგულისხმება სირია და ლიბანი) სირიაში პოპულარული იყო და სირიის ხელმძღვანელობა არ მალავდა თავის სურვილს გაეკონტროლებინა პოლიტიკური პროცესები მეზობელ ლიბანში. სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომი ლიბანზეც ახდენს გავლენას, რის შედეგადაც მილიონზე მეტი სირიელი ლიბანში გაიხიზნა.

ლიბანი 70-იანი წლების მეორე ნახევარში სირიის პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი ცენტრი გახდა, რაც ამ ქვეყანაში 1975 წლის სამოქალაქო ომის დაწყებას უკავშირდებოდა. დამასკომ უფრო და უფრო აქტიურად დაიწყო ჩარევა ლიბანის საქმეებში და 1976 წლის ზაფხულში თავისი ჯარები გაგზავნა ლიბანის ტერიტორიაზე მეზობელ ქვეყანაში შიდა პოლიტიკური კონფლიქტის მოსაგვარებლად. 1980-იან წლებში სირიამ უდიდესი გავლენა მოახდინა

¹⁰² სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), გვ 185

ლიბანის პოლიტიკურ პროცესებზე, ცდილობდა მთავარი შუამავლის როლი შეესრულებინა ლიბანის დარეგულირების პროცესებში, მისდევდა რა როგორც პოლიტიკურ ასევე სამხედრო მიზნებს. მართლაც, ისრაელთან ომის შემთხვევაში, ლიბანის ტერიტორია შეიძლება გამხდარიყო საომარი მოქმედებების მნიშვნელოვანი პლაცდარმი¹⁰³. სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომს, რომელიც, ისევე როგორც 1975-1990 წლებში ლიბანში სამოქალაქო ომი, გააჩნდა კონფესიური ხასიათი, შეუწყო ხელი ლიბანელთა სარწმუნოებრივ ჯგუფებსა და მათ პოლიტიკურ პარტიებს შორის დაპირისპირების გაღრმავებას. ლიბანელი სუნიტები იზიარებენ სირიელი მოკავშირეების მტრობას ასადის რეჟიმის მიმართ, ხოლო შიიტური ჰეზბოლა 2012 წლიდან სამოქალაქო ომში ასადის მხარეს იბრძოდა. ჰეზბოლას მოძრაობის პროგრამა მოიცავდა ლიბანში ისლამური სახელმწიფოს შექმნის მოთხოვნას. შეიარაღებული შეტაკებები ასადის მომხრეებსა და მოწინააღმდეგეებს შორის პერიოდულად ხდებოდა ლიბანში და გავლენას ახდენდა ადგილობრივ ლიბანელებზე, რომლებიც ერთმანეთს კონფესიური ნიშნით უპირისპირდებოდნენ¹⁰⁴. გარდა ამისა, დამასკოს გარდაქმნამ ძალაუფლების დამოუკიდებელ ცენტრად და სირიელთა ოკუპაციამ 1990-იანი და 2000-იანი წლების დასაწყისში უარყოფითად იმოქმედა ლიბანის შიდა პოლიტიკურ ვითარებაზე. ამასთან, სირიის არეულობამ კიდევ უფრო უარყოფითი გავლენა იქონია ამ ქვეყანაში არსებულ ვითარებაზე. კოლოსალური დარტყმა მიაყენეს ლიბანის პოლიტიკურ სტაბილურობასა და ეკონომიკას. გაუარესების ძირითადი მიზეზები იყო ქვეყნის საკრედიტო რეიტინგის შემცირება, ლიბანური ექსპორტის ვარდნა ერაყში, იორდანისა და ყურის ქვეყნებში, ტურიზმის შემოსავლების მკვეთრი შემცირება, რაც ომის დაწყებამდე ქვეყნის შემოსავლის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენდა და ძლიერი ეკონომიკური ტვირთი ლიბანში სირიელი ლტოლვილების ყოფნისგან. ასევე არის მოსაზრება, რომ სირიამ დიდი როლი ითამაშა ლიბანის ხელისუფლების სათავეში გენერალ ემილ ლაჰუდის მოყვანაში, რომელიც ქრისტიანი მარონიტია

¹⁰³ მეტრეველი მ., ლიბანი, თბ. 1998, გვ. 126

¹⁰⁴ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ 126

და არ მიეკუთვნება არცერთ პარტიას. იგი ქვეყანას 1998 წლიდან 2007 წლამდე მართავდა. მოგვიანებით ლიბანში სირიის წინააღმდეგ დემონსტრაციები დაიწყო, ხელისუფლების გადადგომისა და ქვეყნიდან სირიის ჯარების გაყვანის მოთხოვნით, თუმცა ლიბანის მოსახლეობის ნაწილი სირიის მიმართ ლოიალურად იყო განწყობილი¹⁰⁵. უნდა აღინიშნოს, რომ ლიბანის მომავალი მეტწილად დამოკიდებულია სირიაში მიმდინარე სამოქალაქო ომის შედეგებზე, რადგან სირიის სამოქალაქო ომის გაგრძელების და გამძაფრების შემთხვევაში, ის შეიძლება ლიბანშიც გავრცელდეს, რასაც ქვეყნის შიიტებსა და სუნიტებს შორის სამოქალაქო ომი მოჰყვება¹⁰⁶.

დასკვნა

მაშასადამე, ნაშრომში განხილული მასალიდან და ყოველივე ზემოთქმულიდან შესაძლებელია შემდეგი დასკვნის გამოტანა:

ლიბანი აგრძელებს, როგორც 1920 წელს მისი ფორმირების შემდეგ, სხვადასხვა კონფესიური საზოგადოების კონგლომერატად არსებობას. იმისთვის რომ სახელმწიფომ იარსებოს, მას უნდა შესწევდეს უნარი დაიცვას წესრიგი და კანონი, აკრიფოს გადასახადები და იყოლიოს არმია. სახელმწიფო ხელისუფლება ცენტრალიზებული უნდა იყოს და ეყრდნობოდეს დაქირავებული მოხელეების კეთილსინდისიერ საქმიანობას. კონფესიონალიზმმა და კონსოლიციონალიზმმა ხელი შეუშალა ლიბანში ძლიერი სახელმწიფოს შექმნის პერსპექტივებს. ძლიერი სახელმწიფოში სულაც არ იგულისხმება ავტორიტარული ან ტოტალიტარული სახელმწიფო. უკიდურესად ჭრელი ეთნო-კონფესიური სიტუაცია არაბულ სამყაროში არ შემოიფარგლება მარტივი „შავი და თეთრი“ სქემებით. მიუხედავად მისი მოკრძალებული სიდიდისა, ლიბანი დიდი სირიის უნიკალური ნაწილია, რომელიც ნათლად ასახავს არაბული მაშრიკის ეთნო-კონფესიური ვითარების სირთულეს. ლიბანის პოლიტიკაში კონფესიური ფაქტორი ძალიან მნიშვნელოვანია. ლიბანი თავისი სპეციფიკური

¹⁰⁵ გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, ჟურნალი „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, 2020 #13, გვ. 185

¹⁰⁶ გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008

კონფენსიებისადმი მიდგომით გამოირჩევა მთელს რეგიონში. აქედან გამომდინარე ეს ქვეყანა ამ მხრივ ყურადღებას იპყრობს. მისი დამოკიდებულება ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში სხვადასხვა კონფენსიების აქტიურ წარმოჩენაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს არამარტო საკუთრივ ლიბანის, არამედ ზოგადად რეგიონის უსაფრთხოებაზეც.

ლიბანის პოლიტიკური სისტემის უნიკალურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ქრისტიანული და მუსლიმანური ჯგუფებისათვის ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობის შესაძლებლობები არსებობს (ებრაულ საზოგადოებას არ ეძლევა ასეთი შესაძლებლობა). კონფესიური მიდგომა პოლიტიკური სისტემის შესაქმნელად მიიღო ლიბანის რესპუბლიკამ ოსმალეთის იმპერიიდან, რომელიც მას იყენებდა არაბული პროვინციების სამართავად.

მაშასადამე, ერთ-ერთი ქვეყანა სადაც კონფენსიონალური ფაქტორი როგორც ისლამისთვის, ისე ქრისტიანობისთვის წარმოადგენს არა მხოლოდ კულტურულ-ცივილიზაციური შემადგენლობისთვის, არამედ მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს სახელმწიფო-პოლიტიკურ სტრუქტურებზე და პოლიტიკურ ცხოვრებაზე, არის ლიბანი.

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ საფრანგეთის მანდატის პერიოდი ლიბანისთვის შედარებით ეკონომიკური აღმავლობის დრო იყო. თანამედროვე გზების ქსელის გაჩენამ ხელი შეუწყო ვაჭრობის აღორძინებას, ხოლო თანამედროვე სკოლების რაოდენობის ზრდამ სასარგებლო გავლენა იქონია განათლების დონეზე. საბანკო სექტორი სწრაფად გაიზარდა.

ლიბანის უნიკალური პოლიტიკური სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია კონფესიონალიზმის პრინციპზე, ან კონფესიურ-პროპორციულ წარმომადგენლობაზე, უზრუნველყოფილია 1926 წლის კონსტიტუციის 95-ე მუხლით, 1943 წლის ეროვნული პაქტით და 1989 წლის ტაიფის ხელშეკრულებებით, იგი ითვალისწინებს მთავრობის პოსტების თანაბრად განაწილებას ქრისტიანებსა და მუსლიმებს შორის, თითოეულ კონფესიულ თემს

მთავარ თანამდებობებზე და პარლამენტში ადგილების მიხედვით გარკვეულ კვოტას.

ტაიფის ხელშეკრულებები შეიცავს უამრავ დებულებას, რომლებიც მიზნად ისახავდა ქვეყნის პოლიტიკური სისტემის აღდგენასა და გაძლიერებას. ამასთან, ამ დებულებებმა არამარტო გაანადგურა პოლიტიკური კონფესიონალიზმი, რომელიც 1975-1990 წლების სამოქალაქო ომის მთავარი მიზეზი გახდა, არამედ გააძლიერა რელიგიური კომპონენტი.

ლიბანი ახლო აღმოსავლეთის ერთგვარი ემბლემაა, რაც ახლო აღმოსავლეთის სიმბოლოა, ლიბანი არის რელიგიების, ეთნიკური ჯგუფებისა და სექტების მოზაიკა რეგიონში. ასეთი ეთნიკური და რელიგიური მრავალფეროვნება გაითვალისწინეს პოლიტიკური სისტემის არჩევისას და სახელმწიფო სტრუქტურა ემყარებოდა რელიგიურ მოტივებს. დაუწერელი ხელშეკრულებით, ქვეყნის პრეზიდენტობა ქრისტიან მარონიტს დარჩა. იმ დროს ქრისტიანები შეადგენდნენ მოსახლეობის უმრავლესობას, პრემიერ მინისტრის პოსტს სუნიტი მუსლიმები იკავებდნენ, ხოლო პარლამენტში ადგილი შიიტი მუსლიმებისთვის იყო განკუთვნილი. ხელისუფლების ასეთ დაყოფას თან ახლავს მუდმივი პოლიტიკური დესტაბილიზაცია და ინსტიტუციური კორუფცია სუსტ სახელმწიფოში. ამის მიუხედავად, ლიბანში ამგვარმა პოლიტიკურმა სქემამ როგორღაც შემაკავებელი როლი ითამაშა ხელისუფლებისა და სახელმწიფოს გამიჯვნაში.

დიდი ხნის განმავლობაში ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობა ემყარებოდა შეთანხმებას კონფესიური ჯგუფების წარმომადგენლებს შორის, რაც 1943 წლის ეროვნულ პაქტში კანონიერად იყო გათვალისწინებული. ლიბანში პალესტინელი ლტოლვილების უმეტესობა მუსლიმი იყო, რამაც გავლენა მოახდინა ქვეყანაში ძალთა ბალანსზე. მოსახლეობის ნაწილი, ძირითადად მუსლიმები, მხარს უჭერდნენ პალესტინელებს, მაგრამ ზოგი მათ უცხოელებად თვლიდა, რომელთა ლიბანში ყოფნა არასასურველი იყო. პერიოდული შეტაკებები ლიბანელებთან და პალესტინელებთან მარონიტის წრეებში მზარდი უკმაყოფილება გადაიზარდა სისხლიან სამოქალაქო ომში,

ლიბანის სამოქალაქო ომი (1975-1990) 15 წელი გაგრძელდა. ეს ომი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო შუა აღმოსავლეთის კრიზისის მთელი პროცესისთვის და თავიდანვე მხოლოდ ლიბანის შიდაპოლიტიკური მოვლენა არ იყო. მასში მთავარი „გარე“ მოთამაშეები იყვნენ პალესტინის განმათავისუფლებელი ორგანიზაციის ნაწილები, სირიისა და ისრაელის ჯარები. 1980-იანი წლების სამოქალაქო ომისა და ისრაელის აგრესიის წინააღმდეგობის გაწევის მიუხედავად, ლიბანს არ გააჩნდა ეროვნული იდეოლოგია და ეროვნული პროექტი, რომელსაც შეეძლო ამ ქვეყანაში მცხოვრები სხვადასხვა კონფესიური თემების (ქვე-ეთნიკური ჯგუფების) გაერთიანება. ლიბანისთვის სერიოზული გეოპოლიტიკური საფრთხეა სამოქალაქო ომი მეზობელ სირიაში. ლიბანი და სირია მხოლოდ ურთიერთდაკავშირებული ხომალდები არ არიან. სინამდვილეში, ლიბანი არის დიდი გეოპოლიტიკური რეგიონის ბილად ალ-შამი (დიდი სირია), რომელიც ასევე მოიცავს იორდანისა და პალესტინას.

ომამდე ლიბანი იყო ახლო აღმოსავლეთში კულტურულად ყველაზე ევროპეიზებული, ლიბერალური კანონმდებლობის მქონე ქვეყანა, საერთაშორისო საბანკო ცენტრი, სადაც სხვა არაბული ქვეყნის ოლიგარქები და საექვოს გამდიდრებული პოლიტიკოსები „ათეთრებდნენ“ თავიანთ ფულს.

სამოქალაქო ომმა ეკონომიკური ვითარება ძალიან გაართულა, ხელი შეუწყო ემიგრაციას. დამასკოს გარდაქმნამ ძალაუფლების დამოუკიდებელ ცენტრად და სირიელთა ოკუპაციამ 1990-იანი და 2000-იანი წლების დასაწყისში უარყოფითად იმოქმედა ლიბანის შიდა პოლიტიკურ ვითარებაზე. ამასთან, სირიის არეულობამ კიდევ უფრო უარყოფითი გავლენა იქონია ამ ქვეყანაში არსებულ ვითარებაზე. კოლოსალური დარტყმა მიაყენეს ლიბანის პოლიტიკურ სტაბილურობასა და ეკონომიკას. გაუარესების ძირითადი მიზეზები იყო ქვეყნის საკრედიტო რეიტინგის შემცირება, ლიბანური ექსპორტის ვარდნა ერაყში, იორდანისა და ყურის ქვეყნებში, ტურიზმის შემოსავლების მკვეთრი შემცირება, რაც ომის დაწყებამდე ქვეყნის შემოსავლის მნიშვნელოვან ნაწილს

შეადგენდა და ძლიერი ეკონომიკური ტვირთი ლიბანში სირიელი ლტოლვილების ყოფნისგან.

სირიელი ლტოლვილების პრობლემა ლიბანში ძალზე მწვავედ დგას. ქვეყანაში 1,2 მილიონი ლტოლვილია. ლიბანში ვითარების სტაბილიზაცია და ამ ქვეყანაში პოლიტიკური კრიზისის მოგვარება ასოცირდება სირიის კონფლიქტის მოგვარებასთან. ლიბანის ნორმალური პოლიტიკური განვითარების მეორე პირობა არის სუნიტური და შიიტური წინააღმდეგობების მოგვარება, რაც ამჟამად ყველაზე მკაფიოდ გამოიხატება რეგიონალური გეოპოლიტიკური დაპირისპირებით ირანსა და საუდის არაბეთს შორის. ირანს ლიბანში აქვს საკუთარი ხაზგასმული ინტერესები. ეს მოიცავს ჰეზბოლას მოძრაობის მხარდაჭერას.

ამდენად, ნაშრომში განხილულმა დ აგაანალიზებულმა მასალამ დაადასტურა ნაშრომის შესავალში ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზა - ლიბანში არსებული კონფენსიების ჩართულობა ქვეყნის მმართველობის სისტემაში ხელს უწყობს ლიბანში დაპირისპირების თავიდან აცილებას ცალკეულ კონფენსიებს შორის და უზრუნველყოფს მშვიდობიანად ცალკეული სახელისუფლებო შტოების გადანაწილებას კონფენსიებში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაჩეჩილაძე რ., ახლო-აღმოსავლეთი, ტომი-II, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი 2019, გვ. 365-410
2. გელოვანი ნ., თანამედროვე არაბული ქვეყნები, გამომცემლობა: „უნივერსალი“, თბილისი, 2008, გვ. 155-163
3. გურეშიძე მ., ლიბანის მომავალი და რეგიონალური გარე აქტორების ინტერესთა ბალანსის პერსპექტივები, თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი, 2020, # 13 , 21-25

4. ზარქუა ა., ლიბანი - როგორ აღმოჩნდა ახლო აღმოსავლეთის მოწინავე ქვეყანა კოლაფსის პირას, „ტაბულა“, 12 აგვ, 2020, ელ.რესურსი: <https://tabula.ge/ge/news/651394-libani-rogor-aghmochnda-akhlo-aghmosavletis>
5. ინასარიძე ი., კონფესიური დაპირისპირების ფაქტორი არაბულ ქვეყნებში მიმდინარე პროცესებში, „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“, # 4, 2013, გვ. 23 – [ელ. რესურსი] - <https://iliauni.edu.ge/uploads/other/2/2223.pdf>
6. ინასარიძე ი., ლიბანის საშინაო და საგარეო პოლიტიკური გამოწვევები, „თანამედროვე ახლო აღმოსავლეთი“ #10, 2017, გვ. 52,55 - [ელ. რესურსი] - <https://iliauni.edu.ge/uploads/other/43/43489.pdf>
7. კუცია კ., მეტრეველი მ., სანიკიძე გ., სვანიძე მ., ჯაფარიძე გ., ისლამი-ენციკლოპედური ცნობარი, გამომცემლობა “ნეკერი”, თბილისი, 1999. გვ. 78,85, 87
8. მეტრეველი მ., ლიბანი, თბილისი. მეცნიერებათა აკადემია; გ. წერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინ-ტი. 1998, გვ. 135, 140
9. სანიკიძე გ., ალასანია გ., გელოვანი ნ., ახლო აღმოსავლეთის ისტორია და მისი ურთიერთობები სამხრეთ კავკასიასთან (XIX ს.-XXI ს.-ის დასაწყისი), ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2011, 65-68, 95-105, 142, 145
10. Azoury N. Le réveil de la nation arabe dans L’Asie turque, en présence des intérêts et des rivalités des Puissances étrangères, de la Curie romaine et du Patriarcat oecumenique. Paris, 1905. გვ. 61
11. Calfat N. N., The Frailties of Lebanese Democracy: Outcomes and Limits of the Confessional Framework, 2018 , 79,80
12. Camille Habib, Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism, 2009/3 N°70, გვ 25
13. Dahdah N. Évolution historique du Liban. Beyrouth, 1968. P. 264; Наккаш, Заки. Лубнан бейна хакика ва зилал. Дирасат тахлилийя ва нақд мавдуий ли китаб «Хакаиқ Лубнан» Бишара Халил ал-Хури. Бейрут, 1965. გვ. 156
14. Fisk R. Pity the Nation: The Abduction of Lebanon. NY, 1990. გვ. 57; Булеков А. В. О Маронитской церкви. № 1(23). 2000. გვ. 27

15. Habib C., *Lebanese Politics and the Tyranny of Confessionalism*, 2009/3 N°70
16. Kisthardt L., *Confessionalism in Lebanon: Reflection and an analysis of issues*, 2013, გვ. 33, 35
17. Vaumas E., de. *La répartition confessionnelle au Liban // Revue de géographie alpine*. 1955. T. 43, fasc. 3., 12-16
18. Labourt J. *Eastern Christians in Communion with the Catholic Church // The Original Catholic Encyclopedia*. 1910, გვ. 24
19. Rodionov M.A., Sarabiev A.V. *Maronity: traditsii, istoriya, politika [Maronites: Traditions, History, and Politics]*. Moscow, Inst., Vostokoved. Ross. Akad. Nauk, 2013
20. Rondot P. *Les institutions politiques du Liban*. Paris, 1947. P. 28;
21. Фарис Хани. *Ан-Низаат ат-таифийа фи тарих Любнан аль-хадис (Конфессиональные конфликты в новой и новейшей истории Ливана)*. Бейрут, 1980, გვ 13,14
22. Горбунова Н. М. *Перманентный кризис в Ливане: роль этноконфессионального фактора // Ислам на Ближнем и Среднем Востоке. – 2015. – № 9., გვ. 7*
23. Дубровская К.В. *ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ ЛИВАНА: ОБЩЕЕ И РАЗЛИЧНОЕ СО СТРАНАМИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО РЕГИОНА*, 2019, გვ 10-17
24. Иващенко А.С., *Роль конфессианольного фактора в общественно-политической жизни ливана (1943-1990 гг.)*, Ежеквартальный рецензируемый, реферируемый научный журнал «вестник АГУ», Выпуск 3 (163), 2015, გვ 21
25. Кузнецов А.А., *ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС В ЛИВАНЕ НА РУБЕЖЕ XX-XXI ВЕКОВ*, 2017 [ელ. რესურსი]. - http://book.iimes.su/wp-content/uploads/main/kuznetsov_fin17.pdf
26. Мохамад С. М. *Основные направления и особенности внешней политики Ливана в 1989–2010 гг.*, გვ. 52, 55, 68 – [ელ. რესურსი]. – http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/45709/1/2013_2_JILIR_mohamad.pdf
(ბოლოს გადამოწმებულია 2021 წლის 15 ივნისს)

27. Родионов М. А., Этноконфессиональная ситуация в арабском мире: истоки и перспективы, Санкт-Петербург, Президентская библиотека, 2016, 83. 23
28. Саллум Ф., СИРИЙСКО-ЛИВАНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ (1989—2003 гг.), 2010, 83 67-69
29. Сарабьев А.В., ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛИВАНСКОЙ УММЫ В 50–60-х ГОДАХ XX ВЕКА: ОЦЕНКИ ЗАПАДНЫХ ДИПЛОМАТОВ, 2018, 83 17
30. Сарабьев А.В., Ливан: обыкновенная «консоциальная демократия» в региональном контексте, Вестник МГИМО-Университета. 2019. 12(4)., 83. 30